

A NEVELÉS ÉS KÖRNYEZETE – AZ ENERGETIKA PEDAGÓGIAI KULTÚRÁJA

A NEVELÉS ÉS KÖRNYEZETE

AZ ENERGETIKA PEDAGÓGIAI KULTÚRÁJA

GERHARDUS KIADÓ
SZEGED, 2021

Szerkesztette:
Bíró Gyula

Borítóterv és kiadói szerkesztés:
Varga Péter Kálmán

ISBN 978-615-5256-97-4

A program a „Nevelés és környezete – az energetika pedagógiai kultúrája
– a Gál Ferenc Egyetem pedagógiai kutatási programja a
környezettudatosság pedagógiájának gyakorlatáról az óvódától az
iskolától a pedagógus pályára készülőkig” tárgyú projekt keretében
valósul meg a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal
támogatásával.

Gerhardus Kiadó 2021

Felelős kiadó:
Dr. Kozma Gábor rektor
A szerkesztőség címe: 6720 Szeged, Dóm tér 6.

A Gál Ferenc Egyetem 2021-ben kutatási programot indított a környezettudatosság pedagógiájának gyakorlatáról. A kutatási programot a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal támogatta.

Az elmúlt időszak környezetpedagógiai törekvései egyértelműen a fenntarthatóság pedagógiájának gyakorlata irányába mutatnak. A Gál Ferenc Egyetem négy karával és köznevelési, szakképző intézményeivel aktív és elismert hazai részese mind a környezetpedagógiai gyakorlat alakításának, annak mintáit adva gyakorlóintézményében, mind pedig a pedagógusképzésben való szüntelen fejlesztésének az Egyetem karain folyó pedagógiai programok, akciók összehangolásával, az adottságától és körülményeitől függetlenül minden gyermekre és fiatalra kiterjedő speciális pedagógia eszköztárába foglalásának. A Gál Ferenc Egyetem szarvasi Gyermekkert Oktató Módszertani Központjának, a Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda ad helyt, összefogva a háromtól tizennégy éves korosztály környezettudatosságra és a természeti környezet iránti érzékenység fejlődését támogató szakmai törekvéseket, mind a köznevelés, mind a pedagógusképzés és továbbképzés gyakorlatában. Az Agrárminisztérium Bázisintézményeként az egyetem gyakorlóintézménye, Békés megye Zöld Óvodáinak szakmai koordinációját is ellátja. Az Örökös Zöld Óvoda és Örökös Ökoiskola címmel bíró intézmény kiemelt feladatának tekinti a környezetpedagógiai szakmai-módszertani kutatások támogatását, a környezeti nevelés pedagógiai gyakorlatának hálózatosítását, mint horizontális tudásmegosztó centrum.

A Gál Ferenc Egyetem kiemelt feladatként tekint a terület szaktudományos támogatására, arra, hogy a pedagógusképzésben résztvevő hallgatók szemléletformálása hatékonyan megvalósulhasson, majd tovább terjesztésre kerülhessen az egyetemi tanulmányokat követően is.

A Gál Ferenc Egyetem ESZK Társadalompedagógiai Tanszéke, a GFE Marczell Mihály Speciális Pedagógiai Kutatócsoportjának koordinálásával és a GFE Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda, illetve a GFE Pedagógiai Kara együttműködésével átfogó kutatást keretében világította meg az ember és környezete, a természeti értékek és a fenntarthatóság témája mellett az energetikai fejlesztések lehetőségeit és annak pedagógiai gyakorlatba való megjelenítését. A kutatás célja a köznevelési pedagógiai gyakorlat és a családi nevelés számára, valamint a pedagógusképzés részére ajánlásokat megfogalmazni, jó gyakorlatokat bemutatni, eszközök fejlesztését megalapozni. A kutatási programhoz kapcsolódott konzultatív felkészítő alkalom szülők részére, bekapcsolásra kerültek szakvezető óvodapedagógusok, tanítók, vezető tanárok, egyetemi oktatók, energetikai szakemberek. A gyermekek, tanulók, hallgatók számára folyamatos nyomonkövetési lehetőséget biztosítottunk, segítve a tudatos véleménykialakítást. A program keretében megvalósult kutatás eredményeit, a kiírt pályázatok értékeléseit műhelykonferencián mutattuk be, amely jelen tanulmányi kötetben, nyilvánosan is elérhetővé válik.

Kilencmilliárd lakos, megapoliszok, meg többszöröződött energiaszükséglet, a technika soha nem látott változása, növekedés alapú fejlődés-kényszerrel... Megfoghatatlan érzések, és sürgető kényszerek, hogy a végén ne azt kelljen

mondanunk: „eltoltunk”. Pillanatok, sürgető érzések, cselekvések. Vajon milyen lesz az élet harminc, ötven, vagy száz év múlva?

Nem tudjuk. Jóslásokba nem is bocsátkozunk, mert mindig van egy pislákoló remény, hogy akár más utat is bejárhatunk a látszólag elkerülhetetlennel szemben. Egy biztos: változunk és változtatunk, vagy megfizetjük az árát...

Korunk legnagyobb kihívására, a természeti környezetünk átalakulására reagálnia kell mind a tudománynak, mind az oktatás-nevelés gyakorlatának. A környezettudatosságra, a környezet megóvására, a környezet értő megélésére nevelni kell gyermekeinket.

A Gál Ferenc Egyetem egyházi felsőoktatási intézményként küldetése fontos részének tekinti a teremtett világgal szembeni egyéni és közösségi felelősségtartalmainak, mai kihívásainak tudományos kutatását és a nevelésben alkalmazható gyakorlatok fejlesztését, különös tekintettel a modern társadalom energetikai kultúrájának, annak – a nélkülözhetetlen szolgáltatásokban is megjelenő – eredményeit az egyén és a közösségek napi tevékenységek szintjére alkalmazni.

Bíró Gyula szerkesztő

A NEVELÉS ÉS KÖRNYEZETE – AZ ENERGETIKA PEDAGÓGIAI KULTÚRÁJA¹

Mit hagyunk akár a következő nemzedékre, de még inkább unokáinkra és dédunokáinkra? Valós a veszélye annak, hogy csak törmeléket, sivatagokat, szemetet.

Már közel sem elegendő azt mondanunk, hogy óriási a felelősségünk abban, hogy ne így legyen. Nem elegendő ezt mondanunk, mert ez már nem belátás, nem felelősség kérdése, hanem kötelező, mindenki kötelessége tenni ellene. Mindenkinék: egyénnek, családnak, közösségnek, a társadalom intézményeinek.

Ezért is indított a Gál Ferenc Egyetem kutatási programot a környezettudatosság pedagógiájának gyakorlatáról az az óvoda, az iskola és a felsőoktatási pedagógusképzés kereteiben. Ezt a kutatási programot támogatja a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

Mi a feladatunk az óvodában, az iskolában? Mit kell megvalósítanunk a pedagógusképzésben? Azt, hogy meg kell felelnünk az átalakult világ minden kihívásának. Mindezt a legnagyobb tárgyilagossággal kell tennünk, amihez rohamosan bővülő szakismeretek, módszertanok szükségesek, amiknek szilárd etikai alapokkal kell bírniuk: kötelesek vagyunk a jót jónak, a rosszat rossznak nevezni, és ebben a ránk bízott gyermekeknek és családjaiknak, pedagógusjelölteknek és a pályán lévőknek utat mutatni. A pedagógus mesterség ebben minden mástól különbözik, mert nincs ennél nehezebb dolog, mint a jó válaszokat megtalálni, a jó útra másokat is magunkkal vinni. Azokat a válaszokat, amik jók és további jóra vezetnek: be kell építenünk az oktatás és a nevelés gyakorlatába, minden percébe. Azoktól a válaszoktól, jelenségektől, amik rosszak, vagy éppen kétesélyesek és akár rosszra is vezethetnek, világosan el kell határolódni, nemcsak hallgatni kell róluk és nemcsak a „mindenkinék-mindent-szabad” korlátlan szabadságfokát szemet lesütve tudomásul vennünk. Nincs rosszabb és kártékonyabb a közömbösségnél, mert a rosszat kötelesek vagyunk kizárni életünkéből, munkánkából, hatását minden erőnkkel semlegesíteni. Egyébként a rossz dolog csírája megmarad és gyorsan fává, áthatolhatatlanul elvadult erdővé terebélyesedik, ami különösen is jellemzi az értékvesztésbe nagyon is tudatosan hajszolt társadalmunkat.

Ennek a pedagógusi misszióknak eleget tenni borzasztóan nehéz dolog. Milyen útmutatásra számíthatunk, milyen fogódzót kapunk ehhez? Erre gondolva, hálát

¹ A GFE „A nevelés környezet – az energetika pedagógiai kultúrája” című konferencián 2021.03.30-án elhangzott előadás alapján.

adhatunk azért, hogy Európában élünk, hogy neveltetésünk, képzésünk, napi élet-rutinjaink még mindig a keresztény alapú európai kulturális szövetből építkeznek, azok számára is, akik nem keresztények, vagy ennek nincsenek tudatában. Persze sokan mások nagyon is tisztában vannak a keresztény gyökerű európai kultúra szerepével, és egyre aktívabban próbálják ezeket a gyökereket kitépni, mivel zavarja őket egyéni céljaik vagy éppen értéktagadó egyéni érdekeik megvalósításában, vagy szimplán csak kényelmesen hedonista életmódjukban.

Ahogy kiemeltém, az ártó hatások még nem rombolták szét véglegesen európai kultúránkat, ami a család, a nemzet, a közjó érdekeit tartja szem előtt, és elkötelezetten az örök emberi értékeket követi. Egészen a legutóbbi generációig a keresztény értékrend mindenkinek a neveltetésében, szocializációjában meghatározó volt, és nemcsak Európában, hanem hatásában szerte a világon. Ennek tudatos kiiktatása az úgymond – és nonszensz – semlegesség jegyében az európai társadalom cselekvésképtelenségéhez vezet, és ezt már csaknem el is értük.

Ennek ellentételezése csak a szilárd alapokhoz visszatérve lehetséges. Hogy megvalósuljon a teremtett világunkban ránk bízott környezet védelme, megőrzése, technikai civilizációnk mérhetetlenül megnövekedett energiaigényének körültekintő ellátása.

Mindehhez új szemlélet kell, aminek alapvető megteremtői a nevelés intézményei. Az óvodai és iskolai nevelés minden összetevőjébe be kell építeni azt a környezettudatos szemléletet, és azok interiorizációját megvalósító gyakorlatokat, amik 21. századi létünkben és gyermekeink jövőjében ugyanúgy a kulturális alapszövet részévé lesznek, mint a digitálissá alakult kultúránk összetevői. Ebben minden óvodára, iskolára, a pedagógusképzés intézményeire nagy szerep hárul, és saját elhagyott kulturális gyökereihez visszatérő európai társadalom különösen is figyel a keresztény intézményekre. Ezért ez nagy feladatunk nekünk is a Gál Ferenc Egyetemen.

A továbbiakban ennek a feladatellátásnak az alapvetéseit foglalom össze. Majd a további előadók bemutatják a települések, a közcélú létesítmények jó gyakorlatait, továbbá a nevelés műhelyeinek azokat is magukba építő tevékenységét. A pedagógiai feladat egy rendszerjellegű fejlesztés az óvoda és az általános iskola alsó tagozatán folyó nevelésben, azok szintjein az energiatudatosság elemeinek egymásra építése, másrészt azok beágyazása az egyes műveltségi területek, tantárgyak ismeretköreibé. Ez célozza, hogy az energiatudatosság ne egy elkülönülő program, hanem a mindennapok, valamennyi ismeretterületének része legyen. Ki kell alakítani az energiatudatosság oktatási-nevelési eszközeit. Ezek az energiatudatosságra vezető ismereteknek azoknak a hasznos rutinjaiban jelennek meg, amik meghatározóan a családon belüli életvitel és az intézményi (óvodai, iskolai, felsőoktatási) tevékenység, a szolgáltatások igénybevétele. Koncentrikusan bővülő ismeretanyagokban kell átadni az ismereteket, kialakítani a gyakorlati alkalmazás készségeit az olyan tárgykörökben, mint a természeti környezet tisztelete és megóvása, beleértve a természetes és a mesterséges anyagok ismeretét, az épített környezet szerepe, karbantartása, használata, aztán a berendezés, a fűtés és hűtés megoldásai, a világítás, az öltözködés, a háztartási munka, a szemétygyűjtés, az étkezés, a személyi higiéné, a közlekedés, az infokommunikáció, szórakozás, stb.

Tehát: a legnagyobb kötelezettség a nevelést terheli, a családot és az óvodát, az iskolát. Miért? Ferenc pápa a 2019-es víz világnapja alkalmából megfogalmazott üzenetében találunk erre választ, ami kiemelte, hogy a környezet, a természet rombolása, kizsákmányolása társadalmi jelenséggé vált. Ehhez társul a leselejtezés kultúrájának terjedése és a közömbösség globalizációja, melyek arra indítják az embert, hogy felhatalmazva érezze magát a világ kifosztására és kizsákmányolására. Ezért Ferenc pápa a figyelmet a nevelésre irányította, mert kizárólag csak a nevelés eszközeivel dolgozhatunk azon átfogó módon, hogy megszűnjön a tengerek és folyók, a földalati készletek és források szennyezése. Ehhez egy olyan nevelési elv kell, mely előmozdítja az életstílusunk megváltoztatását, a jó, az igaz, a szép és a többi emberrel való, közjóra irányuló közösség keresését. Ezek az elemek kell, hogy meghatározzák a fogyasztás, a megtakarítás és a beruházások választását.

Paroli bíboros a 2021-es víz világnapjára szóló üzenete bemutatta, hogy a természet megbecsülése azt jelenti, hogy módosítani kell felfogásunkat, ebből adódóan nyelvezetünket, így ahelyett, hogy „fogyasztásról” beszélünk, sokkal inkább a megfontolt „használatra” kell figyelniünk. Akár a legszükségesebbnek, a víznek, akár az energiahordozóknak, energiaforrásoknak a használatában a valós igényeinkre kell figyeljünk, tiszteletben tartva másokét.

Ferenc pápa úgy fogalmaz erről a *Fratelli tutti* enciklikában, hogy „Ha valakinek van megtakarított vize, és azt mégis megőrzi az emberiségre gondolva, ez azért van, mert elért egy erkölcsi szintet, amely lehetővé teszi számára, hogy túllépjen önmagán.”

Ebben a helyzetben, amikor végletesen sérült az ember és a természet kapcsolata, és az ember pusztítójává válik a természetnek, és így végső soron felszámolja mind fizikailag, mind gazdaságilag saját életlehetőségeit, nincs más lehetőség a túlélésre, mint a társadalmilag általánosan hibás felfogások említett módosítása, vagyis a nevelés.

Hisszük és valljuk, hogy el kell jutnunk a szavaktól a pedagógusi tettekig, ahelyett, hogy csak döntésekre várjunk. Még egy felelősen építkező nemzeti szak- és oktatáspolitikának is meg kell küzdenie az eltérő elveket is valló más nemzeti politikákkal. Azonban az oktatás-nevelés nem várhat az eseteként időhúzásra vagy kompromisszumokra törekvő kifejlésre.

Ebben különös felelőssége van a keresztény nevelés intézményeinek, a keresztény pedagógiának. Az ilyen cselekvési programnak a következő alapvetései mutathatók be.

Olyan nevelési intézkedéseket kell hozni, melyek elősegítik középpontba állítani minden ember méltóságát személyes, családi kapcsolataikban és a munka világában egyaránt. Néven kell tudni nevezni és megszüntetni a szegénység strukturális okait, hogy ily módon is megóvható legyen a természeti környezet.

Új és inkluzív társadalmi-gazdasági paradigmára való érzékenység készségeit kell kialakítanunk, melyek az emberiséget egységként kezelik, mint a minket vendégül látó Föld gyermekeit.

A keresztény pedagógia különös lehetősége, hogy átfogó ökológia eléréséhez támogatja a mély, belső megtérést, amire személyes és közösségi szinten egyaránt szükség van. A klímaváltozásban is kifejeződő társadalmi gondatlanság spiráljának

megszakításához alapvetően fontos, hogy szakítsunk a kizsákmányolás és az önzés logikájával. Józan, egyszerű és alázatos életstílust kell folytatnunk. Mindez járulhat hozzá közös felelősségünk felismeréséhez, melyet egymás iránt hordozunk mint Isten gyermekei; elkötelezetten a nekünk ajándékozott teremtet világ jó kezelőiként.

Az iskolának egy sokoldalú, a természet- és a humántudományok eredményeit integráló szemlélettel kell közelíteniük az égető környezeti kérdésekhez. Ennek az új oktatási-nevelési szemléletnek a fő célja, hogy korunk társadalmi, technikai és gazdasági fejlettségének szintjén újraértelmezze az ember és természet kapcsolatát, ebből fakadóan növelje a felelősségvállalást és az elkötelezettséget a teremtet világ védelmében, valamint közös megoldások keresését szorgalmazza a keresztény oktatás és nevelés univerzális, nemzetek fölötti szintjén.

Mindebben a keresztény nevelés nagyon offenzív, és a gazdaság energetikai kérdéseit a környezetvédelem problémáival, legtágabban a társadalmi egyensúly hiányával összefüggésben értelmezi.

Ferenc pápa mutatott rá: „A jelenlegi járvány és az éghajlatváltozás, melyeknek nemcsak környezeti, hanem etikai, társadalmi, gazdasági és politikai jelentőségük is van, mindenekelőtt a legszegényebbek és a legkiszolgáltatottabbak életére van hatással. Tehát a mi felelősségünk, hogy közösségi szinten és szolidáris elkötelezettséggel támogassuk a gondoskodás, a törődés kultúráját, amely az emberi méltóságot és a közjót helyezi a középpontba”.

De miért is fontos, hogy a társadalom elé a keresztény nevelés és a társadalomkép példáit állítsuk? Azért, hogy követhető mintát adjon a közjó iránt elkötelezett, értékközpontú pedagógiák megvalósítói számára.

És mindez nem ma, nem is az utóbbi években kezdődött. A „környezetvédelem tízparancsolatát” még a 2008-as környezetvédelmi világnap alkalmából adta ki az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa.

2015-ben jelent meg Ferenc pápa Laudatio Si' (Áldott légy) kezdetű enciklikája a környezetvédelem kérdéseiről, amivel a Földön élő valamennyi embert is megszólítja, minden jóakarátú embert. Ez a szociális témákat és a társadalmi igazságosság kérdéseit együtt tárgyalja a környezetvédelem problémáival.

Vegyük sorba a környezetvédelem keresztény cselekvési sarokpontjait, amit a környezet védelmére és az energetikai tudatosságra nevelés programjának is tükröznie kell:

- szén-dioxid-kibocsátás minimalizálása,
- környezetgazdálkodás rutinjainak alakítása,
- a természeti erőforrások észszerű felhasználása,
- az energiahatékonyság növelése,
- a fenntartható mobilitás,
- erdők telepítése,
- a körforgásos gazdaság kiterjesztése,
- a hulladékgazdálkodás korszerűsítése.

Megnyugtató dolog tudni, látni, hogy a környezet és az energetika keresztény pedagógiai kultúrája a tevőleges cselekvésekhez kapcsolódik: a Vatikán bejelentette, hogy 2050-re nullára csökkenti a nettó széndioxid-kibocsátását, továbbá műanyagmentessé vált, miután leállította az egyszerhasználatos műanyagok árusítását, magas százalékarányban hasznosítja újra a szemetet, elindítva az úgynevezett körkörös gazdaságot.

Nevelési szempontból legalább ennyire fontos, hogy a Vatikán intézményeiben sok munkát fektetnek a mentalitás megváltoztatásába is, tanfolyamokat szerveznek, jó példákat mutatnak be.

A Szentszék a 2020. december 12-i online klímacsúcstalálkozón elkötelezte magát az átfogó ökológia oktatásának előmozdítása mellett. Célkitűzése a politikai és technológiai intézkedések összekapcsolása egy olyan oktatási folyamattal, amely a testvériségre, valamint az emberek és a környezet közötti szövetségre összpontosító fejlődési és fenntarthatósági modellt állít az előtérbe.

Ferenc pápa mondta videóüzenetében:

„Ennek jegyében elindítottam a globális nevelési paktumot a katolikus iskolákban és egyetemeken, melyekben világszerte több mint hetvenmillió hallgató tanul – mondta a pápa. – Továbbá támogattam a „Ferenc gazdasága” elnevezésű projektet, amelynek révén fiatal közgazdászok, vállalkozók, pénzügyi és üzleti szakemberek olyan új megoldásokat mozdítanak elő, amelyek leküzdik az energiaszegénységet, amelyek a közös javak gondozását helyezik a nemzeti és nemzetközi politikai gondolkodás középpontjába, és amelyek elősegítik a fenntartható termelést még az alacsony jövedelmű országokban is, azáltal, hogy megosztják velük a megfelelő technológiákat. Eljött az irányváltás ideje. Ne lopjuk el a jobb jövő iránti reményt az új generációktól!” – zárta videóüzenetét Ferenc pápa.

Végül Don Bosco-t, a pedagógia szentjét idézem: „Ami szépet látunk a világban, Isten nekünk teremtette. Hálával tartozunk ennyi jóért az alkotó Istennek.”

Kívánom, hogy a pedagógusi munkát a világ szépségének ez a szeretete vezesse, és irányításunkkal ennek felelősséggel teljes örömébe nőhessenek bele a gyermekek!

*Dr. Kozma Gábor
tanszékvezető főiskolai tanár, rektor
Gál Ferenc Egyetem
Társadalompedagógiai Tanszék*

FENNTARTHATÓSÁG ÉS KÖRNYEZETPEDAGÓGIA...

*a környezettudatosság pedagógiájának gyakorlata az óvodától és az iskolától
a pedagógus pályára készülőkig²*

Környezetünket számos globális probléma terheli, a túlnépesedés, az élelmiszertermelés növekedésének lassuló üteme, a termőföld eróziója, a sivatagosodás, a vízkészletek szűkössége, a biológiai változatosság veszélyeztetettsége, a változó légkör, a globális éghajlat módosulás, a meg nem újuló erőforrások elhasználódása.

A környezet állapotának jelentős és mérhető javulását, a fenntartható fejlődés biztosítását az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (továbbiakban EEA) is segíti azáltal, hogy releváns, független és megbízható tájékoztatást nyújt a környezetről. Az EEA legfrissebb, 2020. évi környezeti állapotjelentése arra utal, hogy Európa jó eredményt ért el az erőforrás-hatékonyság és a körforgásos gazdaság terén. A közelmúltbeli történések azonban az elvártnál lassúbb, szerényebb haladási trendet mutatnak az üvegházhatású gázok, az ipari kibocsátások, a hulladékképződés csökkentése, az energiahatékonyság és a megújuló energia arányának javítása tekintetében. Környezetünk jövőképét így nem tekinthetjük biztatónak, az előrehaladás jelenlegi mértéke nem lesz elegendő a távlati, azaz a 2030-ra és a 2050-re kitűzött éghajlat- és energiapolitikai célok teljesítéséhez. Továbbra is aggodalomra ad okot európai szinten a biológiai sokféleség, a természet védelme és megőrzése, az éghajlatváltozás, a lég- és a zajszennyezés környezetre és emberi egészségre kifejtett hatása.

Európa alacsony széndioxid-kibocsátásra és fenntarthatóságra vonatkozó jövőképének megvalósulása feltételezi a veszélyeztető tényezők számbavételét, a tudatos tervezést és a helyi szinten fejlesztendő területek meghatározását, jó gyakorlatok kialakítását. A jelentés hét olyan kulcsfontosságú területre hívja fel a figyelmet, ahol határozott fellépésre van szükség ahhoz, hogy Európa teljesíteni legyen képes a 2030-ra és 2050-re kitűzött céljait. Ezek között szerepel³

2 A tanulmány „A nevelés és környezete - az energetika pedagógiai kultúrája – A Gél Ferenc Egyetem pedagógiai kutatási programja a környezettudatosság pedagógiájának gyakorlatáról az óvodától és az iskolától a pedagógus pályára készülőkig” című pályázat keretében készült

3 <https://www.eea.europa.eu/hu/highlights/europa-kornyezeti-allapota-2020-ban>

- A meglévő környezetpolitikák kiaknázatlan potenciáljának megvalósítása.
- A fenntarthatóság ösztönzése, mint a szakpolitikai döntéshozatal kerete.
- Vezető szerep a fenntarthatóság irányába tett nemzetközi fellépésben.
- Az innováció előmozdítása a társadalom egészében.
- A beruházások fokozása és a pénzügyi ágazat irányváltása a fenntartható projektek és vállalkozások támogatása érdekében.
- A kockázatok kezelése és a társadalmilag igazságos átmenet biztosítása.
- Több ismeret és know-how létrehozása.

A jelentés ráirányítja a figyelmet a fenntarthatóság iránti elköteleződés, felelősségvállalás kívánalmára, az új, az innováció iránti nyitottságra, a fejleszthetőség eszközeinek, eljárásainak kialakítására. A fenntarthatóság feltételezi azt a fajta ember és a környezet közötti harmonikus kapcsolatot, amelyet a termelési és fogyasztási szokások, a társadalmi értékrend és az ebből fakadó viselkedés, határoz meg leginkább. Erre utal a hazánk környezetpolitikai céljait és intézkedéseit átfogó legfrissebb Nemzeti Környezetvédelmi Programjának (NKP-4/2014-2019) megállapítása is, miszerint „Az egyén és a közösségek környezethez, természethez való viszonyának alapvető tényezői az értékek, a szokások, a tudás, a szemlélet, a viselkedés.”⁴

A fenntarthatóság feltételezi a környezettel szembeni felelős, és cselekvő magatartást is. A globális környezeti problémák megoldásának kényszerűsége egyértelműen arra utal, hogy olyan korszerű, alkalmazóképes tudásra van szükség, amely megfelelő bölcsességgel társul és a fenntarthatósági törekvések megvalósulását a megoldás útjára tereli. A megvalósítás kulcsfontosságú szereplői azok a környezetpedagógia mellett elkötelezett pedagógusok, szakemberek, akik elősegítik a gyermekek, tanulók, fiatalok értékhordozó környezetszemléletének, felelős életvitelének kialakulását, tudatosítva az erőforrások ésszerű felhasználását, az energetikai fejlesztések igénybevételi lehetőségének előnyeit.

A GÁL FERENC EGYETEM KÖRNYEZETPEDAGÓGIAI TÖREKVÉSEI.

A KUTATÁSI PROGRAM JELLEMZŐI

A Gál Ferenc Egyetem (továbbiakban: GFE) környezetpedagógiai törekvései a fenntarthatóság pedagógiájának irányába mutatnak, melyek megmutatkoznak innovációra nyitott pedagógusképzésében, és köznevelési intézményeinek aktív és elismert környezettudatos, energiahatékony gyakorlatában. Az alkalmazóképes tudás megszerzése az oktatás és nevelés valamennyi szintjén a kutatás alapú tanulás szolgáltatában áll, mely kiváló alapot szolgáltat a reális és tudatos tervezéshez, a környezettudatos magatartás kialakításához, a környezeti szemléletmódváltáshoz. Az intézmény sokat tesz a környezetért és a természeti erőforrások megóvásáért, példát

⁴ <https://2010-2014.kormany.hu/download/5/c7/11000/IV%20Nemzeti%20K%C3%B6rnyezetv%C3%A9delmi%20Program.pdf>

mutatva ösztönözi az energiahatékonyságot támogató tevékenységeket és a megújuló energiaforrások egyre nagyobb mértékű felhasználását.

A tanulmány egy olyan kutatási program eredményeit mutatja be, mely **átfogóan értelmezi az ember és környezete, a természeti értékek és a fenntarthatóság témája mellett az energetikai fejlesztések lehetőségét illetve annak a pedagógiai gyakorlatban való megjelenítését is.** A kutatásban a GFE Marczell Mihály Speciális Pedagógiai Kutatócsoportjának koordinálásával részt vett a GFE ESZK szegedi Társadalompedagógiai Tanszéke, a GFE Pedagógiai Kara és a GFE Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda. A kutatást megalapozó vizsgálatok az óvodától, az általános iskolán át, a pedagógus pályára felkészítő egyetemi karig széles intézményi kört érintettek.

A kutatás tárgyát a fenntarthatóság iránti elkötelezettség és a környezetpedagógia bizonyos szintű hatásainak elemzése, a környezeti érzékenység, gondolkodásmód és viselkedéskultúra megismerése képezi. A vizsgálatok közvetlen célja az volt, hogy a GFE Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda tanulóinak, szülői és pedagógus közösségének valamint a GFE Pedagógus Karán tanulmányokat folytató hallgatók környezettudatos gondolkodásáról, energiahatékonyság iránti elköteleződéséről reális képet kapjunk.

A kutatástól a helyzetfeltárás és helyzetfelismerés mellett alapfeltételezéseink beigazolódását is vártuk. Feltételezéseink szerint a GFE és Gyakorló intézménye a *környezettudatosság*, az energiatudatosság erősítésének szándékát képviseli és a környezeti nevelés színterei túlmutatnak a hagyományos színtereken. A célcsoportok felismerik az őket körülvevő környezeti problémákat, személyes felelősségük tudatosul bennük, motiváltak a cselekvésre, ismerik és bekapcsolódnak közvetlen környezetük hagyományainak, értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Azt is feltételeztük, hogy a környezetvédelem iránti elköteleződést hatékonyan támogatja az interaktivitás és emocionális üzeneteken alapuló marketingkommunikációs eszközök alkalmazása. A gyermekek, tanulók tisztában vannak a fenntartható fejlődés elveivel, gondolkodásuk, tevékenységük ez irányba mutat.

A vizsgálatok pozitív hozadéka lehet, hogy a felmérések eredményeire építve ajánlások fogalmazhatók meg a köznevelés, a családi nevelés, a pedagógusképzés számára, megalapozva a jó gyakorlatok, kiválósági programok kialakításának, további fejlesztésének lehetőségét. Az ajánlásokat azokhoz a hiátusokhoz, globális problémákhoz javasolt elkészíteni, melyeket a legszerényebb érdeklődés, a legkisebb aktivitás jellemez.

Az online adatfelvétel 2021. március 1- 22. között zajlott. Az anonimitás lehetőségét, a kérdőívek hozzáférhetőségét a minta valamennyi rétege számára az adatfelvétel teljes időszakára biztosítottuk.

A KUTATÁS MÓDSZEREI. A MÉRÉSI MODELL

A kutatás mérési modelljét az 1. ábrán mutatjuk be. A kutatás két ágon futott, az egyik ágon a kérdőíves kutatás, másik ágon a tartalom és dokumentumelemzés

szolgáltatott hiteles információt. Az 1-8 évfolyamos tanulók, a szülők, a pedagógusok és egyetemi hallgatók kérdőíves vizsgálatának mennyiségi elemzése kiegészül az intézményvezetővel készített interjú, a nyolcadikosok esszéinek, az óvodáskorú és az alsó tagozatos tanulók rajzos alkotásainak minőségi elemzésével.

1. ábra: A kutatás mérési modellje

A kérdőíves kutatáshoz négyféle online kérdőív készült, egy a tanulók (1-8. évfolyam), egy a pedagógusok, egy a szülők és egy pedig a pedagógusképzésben tanulmányokat folytató hallgatók részére. A válaszadást változatos feladattipológia segítette. Mind a négy kérdőív tartalmazott olyan tételleket, melyek közel azonos tartalommal bírtak. A mérőeszközök bevezető része a válaszolók nemére, életkorára, demográfiai jellemzőire kérdezett rá. A kérdőívek záró tétele minden esetben biztosította a saját véleménynyilvánítási lehetőséget. A tanulói és szülői kérdőívek 17-17 kérdésre vártak választ. A pedagógusok véleményét 22, a hallgatókét 19 kérdés mentén elemeztük.

A dokumentumelemzés alapjául szolgált az óvodáskorúaknak és az alsó tagozatos tanulóknak meghirdetett kutatási célokat is támogató rajzpályázat. Az óvodások a „Mentsd meg Glóbit!”, a kisiskolások pedig a „Tegyünk érte!” felhíváshoz igazodva rajzos alkotásokon keresztül mutatták be, hogy mit jelent számukra a környezetvédelem, mit tudnak tenni környezetük védelme érdekében. A gyermekek animációs mesevideók és interaktív foglalkozások segítségével készültek fel a téma művészi kifejtésére. A környezetvédelmi rajzok bármilyen kézi technikával készülhettek, A4 méretben.

A kutatás további módszerkínálatát bővítette a felső tagozatos tanulók számára

meghirdetett „Te is a Zöld bolygó őrzője vagy!” című esszépályázat. A tanulóknak a maximum 1,5 oldalas esszében olyan környezetvédelmi lehetőségeket, eljárásokat kellett bemutatniuk, amelyek segíthetik a környezetvédelmi problémák megoldását, Földünk, a „Zöld Bolygó” megmentését.

A KÉRDŐÍVES KUTATÁS EREDMÉNYEI

A kérdőíves kutatásban 212 diák (1-8. évfolyam), 70 egyetemi hallgató, 37 pedagógus és 191 szülő vett részt.

3.1. Tanulói attitűd. A tanulói kérdőívek adatainak értékelése

A kérdőíveket az intézmény valamennyi évfolyama kitöltötte. A minta statisztikai adatait az 1. táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat: A minta általános jellemzői

Évfolyam	Létszám (fő)	Lányok aránya (%)
1.	17	41
2.	21	33
3.	37	43
4.	33	64
5.	21	67
6.	25	48
7.	29	62
8.	29	45
Összesen	212	49

Az első kérdéskörben azt vizsgáltuk meg, hogy a tanulók véleménye szerint országos, vagy a saját lakóhelyi szinten jelent nagyobb problémát a környezetszennyezés. A tanulók 66,8%-a jelezte azt, hogy a saját lakóhelyi, 91,9%-a pedig azt, hogy inkább a nagyobb méreteket öltő országos szintű környezetszennyezés a meghatározó, a nagyon jelentős.

A további kérdések a környezettudatosság tárgyköréhez kapcsolódtak. A diákok egyénenként 3 környezettudatos tevékenység megnevezésével alakították ki a 2. táblázatban bemutatott trendet.

2. táblázat: Környezettudatosnak tartott tevékenységek

Tevékenységek		Válaszolók aránya (%)
1.	Szelektív hulladékgyűjtés. Újrahasznosítás.	38,5
2.	Nem szemetelünk, nem dobjuk el a szemetet.	31,7
3.	Energiatakarékosság	22,4
4.	Szemétszedés	11,7
5.	Faültetés, növényültetés.	11,2
6.	Kevesebb autó használat. Elektromos autó használata.	10,7
7.	Tudatos vásárlás. Kevesebb vásárlás.	9,3
8.	Kerékpár használata.	9,3
9.	Vásárláskor vászontáska használata	8,8
10.	Vízzel való takarékoság	8,3
11.	A villany tudatos használata.	6,8
12.	Természetvédelem. Óvjuk a természetet, a növényzetet!	5,4
13.	Komposztálás	2,9
14.	Vízvédelem, a víz tisztaságának megóvása.	2,0
15.	Energiatakarékos LED izzók használata	2,0
16.	Nem használunk műanyag zacskót.	1,5
17.	Környezetbarát tisztítószer használata.	1,0
18.	Fűtőkorszerűsítés	1,0
Egyéb, sajátos válaszok*		3,9
Nem válaszolt		3,4

Ebben kiemelt szerepet szántak a szelektív hulladékgyűjtésnek, a hulladék újrahasznosításának, közvetlen környezetük tisztántartásának, az energiatakarékoságnak. Kevesebb figyelmet azok a környezettudatos tevékenységek kaptak, melyek életkorukból fakadóan számukra kevésbé jelentős fogalmi kategóriába tartozhatnak, például a fűtés korszerűsítése, vagy a környezetbarát tisztítószer használata.

A tanulók több érdemi választ az egyéb* kategóriába soroltak, például:

- „Lekapcsolom a lámpát, felhúrom a redőnyt.”
- „Lekapcsolom a villanyt, ha nem kell.”
- „Ne vegyünk előre csomagolt élelmiszert!”
- „Ne dobjuk ki az ételt!”
- „Inkább biciklit vagy tömegközlekedést használjunk!”
- „Elzárom a csapot. Nem pocskoljuk a vizet!”

Arra is rákérdeztünk, hogy szerintük, ők maguk mennyire lehetnek hatással a környezetre, ha környezettudatosan viselkednek. A tanulók többségének nagyon jó a meglátása, 81,4%-a érzi úgy, hogy környezetére nagy hatással lehet, hiszen ha mindenki egyformán gondolkodik, a problémák csökkenthetők. A válaszolók 9,5%-a viszont úgy gondolja, hogy életkoránál fogva igen kevés hatása lehet rá, hiszen még nem felnőtt. Előbbihez hasonló azoknak a diákoknak az aránya (9%) is, akik úgy látják, hogy semmi hatásuk nem lehet a környezet állapotára, mert a világméretű problémák megoldásához egy ember kevés.

A következő kérdéskörben arra kerestük a választ, hogy a tanulók hogyan jutottak hozzá környezetvédelemmel, energiatakarékossággal kapcsolatos ismereteikhez. Több választ is bejelölhettek, ennek megfelelően alakult ki a 2. ábrán bemutatott eredmény.

2. ábra: A környezetvédelemmel, energiatakarékossággal kapcsolatos ismeretek forrásai

Azt láthatjuk, hogy a diákok többsége (84%) az iskolában, tanítási órákon, tantárgyakon keresztül jut hozzá a legtöbb környezetvédelemmel kapcsolatos információhoz. A szabadidős foglalkozások, szakkörök ez irányú kihasználása szerényebb. Egymáshoz hasonló, 68%-közeli azon diákok aránya, akik számára az internet, televízió, rádió híradásai és a családjaikkal való beszélgetés biztosítja a tájékozódás lehetőségét.

A fenntarthatóság pedagógiájának kiemelt tevékenységei a környezetvédelmi „jeles napok”-hoz kötődnek. A vizsgálat egyik eredményeként arról is képet kaptunk,

hogy a gyerekek iskolai keretek között mely környezetvédelmi "jeles napokról" szoktak megemlékezni. 210 visszajelzés kapcsán győződhattünk meg az intézményi megemlékezések megoszlásáról, az alábbiak szerint:

– Föld Napja (április 22.)	93,3%
– Madarak és Fák Napja (május)	78,6%
– Környezetvédelmi Világnap (június 5.)	34,3%
– Földünkért Világnap (október 21)	25,2%

Ezen túlmenően a tanulók jelentős hányadának ismert a Víz Világnapja (96,7%), az Autómentes Világnap (69,5%), az Újrahasznosítás Világnapja (48,%). A diákok több mint 30%-a a Magyar Természet Napjáról és a Dohányzás elleni Világnapról is hallott már.

A kutatási célok teljesüléséhez kíváncsi volt tudnunk azt is, hogy a diákok birtokában vannak-e, és ha igen milyen mélységű tudással rendelkeznek néhány általunk felsorolt környezeti problémáról. A tanulók 95%-a a környezetszennyezésről (vízszennyezésről, levegőszennyezésről, talajszennyezésről) rendelkezik a legtöbb ismerettel, 78,6%-a pedig a globális felmelegedésről, a hulladékkal járó vásárlás hátrányairól, az élőhelyek megszűnéséről is sokat hallott. A tengeri áramlások változásaival, az óceánok elsavasodásával kapcsolatos ismereteik szerényebbek, tovább bővíthetők.

A tanulók is tisztában vannak azzal, hogy napjainkban számos, egyre súlyosabb környezetvédelmi problémával találkozunk. Arra kértük őket, hogy soroljanak fel egyénenként 3 olyan környezetvédelmi problémát melyek megoldását a legsürgősebbnek tartják. A 3. sz. táblázatban rendszereztük a leggyakrabban bejelölt környezetvédelmi problémákat. Itt is a már korábbiakban tapasztalt attitűddel találkoztunk. A tanulók több mint fele a környezetszennyezés, a globális felmelegedés problémájának megoldását látja sürgetőnek. Mindezek mellett hangsúlyos területnek tartják az erdős területek csökkenését, az erdők kivágását, az energiapazarlást. A gyakori autóhasználatot, a túlnépesedést, az élelmiszerpazarlást, a szelektív hulladékgyűjtés figyelmen kívül hagyását kevesebben jegyezték be, de megjelenésük fontos, hiszen a tanulók kritikai gondolkodásáról, szélesebb körű tájékozottságról tanúskodik.

3. táblázat: A legsürgősebbnek ítélt környezetvédelmi problémák

Környezeti problémák	Visszajelzések aránya (%)
vízszennyezés	62
légszennyezés	59

globális felmelegedés	54
szemetelés	22
talajszennyezés	21
erdős területek csökkenése, erdők kivágása	18
energiapazarlás	18
természetes élőhelyek megszűnése	7
ózonréteg elvékonyodása	6
óceánok elsavasodása	6
sarki jég, jégtáblák olvadása	6
szén-dioxid kibocsátás	4
környezetszennyezés	3
fosszilis tüzelőanyagok	2
Uv-sugárzás	2
hulladékkal járó vásárlás	2
szelektív hulladékgyűjtés figyelmen kívül hagyása	1
túlnépesedés	1
műanyagok káros hatásai	1
élelmiszerpazarlás	1
szabályszerűtlen hulladékkezelés	1
gyakori autóhasználat	1

Fontosnak tartottuk azt is megvizsgálni, hogy a 8 általunk felsorolt energiatakarékosságra utaló tevékenység mennyire jellemzik őket. A 3. ábra szemlélteti a már szokássá vált jellemzőket. Az láthatjuk, hogy tanulók több mint 80%-a lekapcsolja a villanyt azokban a szobákban, ahol senki nem tartózkodik, fűtés esetén nem hagyja nyitva a bejárat, a lépcsőház ajtaját, illetve a hűtő ajtaját sem nyitogatja feleslegesen. A válaszok alapján úgy tűnik, mintha a szellőztetés mikéntjét kevesebben ismernék, bár arra is gondolhatunk, hogy e szokás nyilvánvalósága is okozhatja a visszafogottabb pontozást.

3. ábra: A tanulókat leginkább jellemző környezetvédelmi tevékenységek

További vizsgálati szempont volt a tanulók energiatakarékossággal szembeni attitűdje. A diákok egy hétfokozatú skálán jelölték be, hogy mennyire tartják önmagukat energiatakarékosnak. A vizsgálat eredménye kedvező képet mutat, a tanulók 79%-a energiatakarékosnak tartja magát, az egyes évfolyamok attitűdje pozitívnak mondható.

A diákok környezetbarát szemléletmódjának alakulását az általunk meghatározott állítások elemzésén keresztül vizsgáltuk. A tanulóknak 10 állításról kellett eldönteniük, hogy az egyes tételekben leírtak környezetbarátnak tekinthetők-e. Ennek eredményeit a 4. számú táblázatban foglaltuk össze. A táblázat pirosbetűs sorai arra utalnak, hogy az abban szereplő állítások igazságtartalma nulla. A válaszok arányából arra következtethetünk, hogy a legtöbb diák tisztában van a környezetbarát tevékenységek fogalmával.

A nulla igazságtartalmú kijelentések elemzése néhány tanuló számára megtévesztő lehetett. Hiszen a veszélyes hulladékot gondosan becsomagolva sem lehet a szemetesbe dobni. Az olajos papírhulladék nem való a szelektív papírgyűjtőbe. Az elhasznált sütőolaj sem használható fel a komposztálás során.

4. táblázat: A környezetbarát tevékenységek felismerése

Akkor környezetbarát valaki,....	Válaszolók aránya (%)
Ha anyagfajták szerint külön gyűjti a hulladékot.	93,9
Ha fogmosás, szappanozás közben elzárja a csapot.	92,5
Ha a fűtéshez napkollektort használ.	79,2
Ha olyan termékeket vásárol, melyeken öko-címke van.	73,6
Ha építkezés során zöld ház kialakítására törekszik.	69,8
Ha háztartási gépek vásárlásakor A, A+ vagy A++ jelűt választ, mert azok energiatakarékosak.	68,9
Ha a veszélyes hulladékot gondosan becsomagolva dobja a szemetesbe.	31,1
Ha a használt sütőolajat is felhasználja, a komposztba teszi.	19,3
Ha mindenféle papírhulladékot, még az olajosat is a szelektív papírgyűjtőbe dobja.	17,9
Ha a besárláshoz olcsó, műanyag szatyrot kér a pénztárostól.	13,7

Arra a kérdésre, hogy mit kell tenni azért, hogy minél többen környezetbarátokká váljanak sokféle választ adtak a tanulók, mégis vannak olyan javaslatok, melyeket többen kíváncsúnak tartanak. A kérdésre érkező 196 választ felcímkeztük és kategóriákba rendeztük az alábbiak szerint:

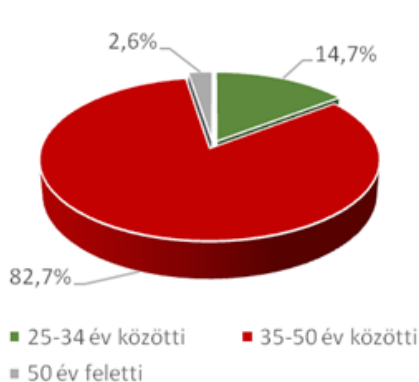
- példamutatás (diák, szülő, tanár)
- meggyőzés, motiválás,
- széles körű tájékoztatás,
- reklámok, figyelemfelhívó intézkedések,
- szigorítások, pénzbeli büntetések,
- felvilágosítás, ismeretterjesztés,
- bemutatók szervezése,
- pozitív példák, pozitív megerősítés,
- negatív példák bemutatása, szembesítés,
- környezetbarát programok, jó gyakorlatok,
- törvények, rendeletek,
- iskolai programok, előadások,
- jó példák jutalmazása.

Néhány kiragadott gondolat erejéig szeretnénk idézni a tanulók környezettudatos viselkedéssel kapcsolatos meglátásait, jövőbemutató elvárásait:

- „Műanyag zacskók helyett vászontáskákat osztogatnék.”
- „Az igazi probléma a gyárakkal van.”
- „Több környezetbarát programot kell meghirdetni. Elmondani a súlyos következményeket az embereknek.”
- „Több napelem használat. Támogatást adni napelemekre.”
- „Az iskolákba a szemétszedés, újrahasznosítás bevezetése.”
- „Biztatni az embereket a szemétszedésre.”

3.2. A szülői kérdőív értékelése

Az első négy kérdés a **minta általános jellemzőit** vizsgálta, rákérdezett a létszámról, a férfi-nő arányra, a gyermekeik számára és a válaszolók legmagasabb iskolai végzettségére. A kutatásban 191 szülő vett részt, többségében az édesanyák, a nők aránya 79,5%. A gyermekek számát kategóriákba rendeztük, meghatározva így 4 alternatívát. A legtöbb család 1-2 gyermekes (76,2%), de van néhány 3-5 gyermekes család is. (23,8%). A szülők életkori adatait és legmagasabb iskolai végzettségét a 4.a) és 4.b) ábra mutatja be.

4.a) A szülők életkori adatai

4. b) A szülők legmagasabb iskolai végzettsége

A szülők többsége egyéni felelősséget mutat a környezetvédelem iránt, 95,8%-a azt vallotta, hogy nagyon fontosnak tartja ezt a területet és tesz is érte. Voltak néhányan (4,2%), akik ugyan fontosnak tartják környezetünk megóvását, de keveset tesznek érte. Teljes érdektelenséget nem tapasztaltunk. Azt is megvizsgáltuk, hogy a szülők milyen mélységű tudással rendelkeznek ebben a tárgykörben. Látva az előző tétel

kapcsán megmutatkozó érdeklődést azt vártuk, hogy többségük kellően tájékozott. Az elvárásnak megfelelő adatokat kaptunk, átlag: 3,95, szórás: 0,64. A szülők 77,9 %-a alapos, sokrétű tudással rendelkezik.

Arra is megkértük őket, hogy soroljanak fel olyan környezeti problémákat, melyeket súlyosnak tartanak. A válaszokat a választási arányok szerint sorba rendezve az 5. táblában foglaltuk össze.

5. táblázat: A szülők által súlyosnak ítélt környezeti problémák

Környezeti problémák	Válaszok aránya (%)
vízszennyezés	27,1
légszennyezés	21,7
energiapazarlás, kizsákmányoló energiafelhasználás	13,2
globális felmelegedés	11,8
erdős területek csökkenése, fák kivágása	9,9
hulladékkezelési problémák	9,0
szelektív hulladékgyűjtés hiánya	7,5
mértéktelen fogyasztás	7,5
műanyagok, PET palackok	7,1
talajszennyezés	6,6
környezetszennyezés	4,7
szemetelés	3,8
hulladékok felhalmozódása a háztartásokban	3,3
újrahasznosítás hiánya	2,4
gázolajjal működő autók	2,4
hulladékkal járó vásárlás	2,4
nagyvállalatok károsanyag kibocsátása	2,4
élelmiszerpazarlás	1,9
elavult fűtési rendszer	1,9
illegális hulladéklerakóhelyek	1,9
vízpazarlás	1,9
ózonréteg elvékonyodása	1,4
szén-dioxid kibocsátás	1,4
sarki jég olvadása	1,4

A környezetvédelmi szemléletformálás jegyében tájékoztunk arról, hogy a szülők milyen attitűdöt képviselnek bizonyos környezetvédelmi témákat illetően. Ennek alárendelten egy háromfokozatú skálán kértük bejelölni, hogy mennyire értenek egyet a felsorolt állítások tartalmával. Ennek eredményét követhetjük nyomon az 5. ábrán.

5. ábra: A szülők véleménye a környezetvédelmi szemléletformálás jegyében

A környezeti problémák megoldásában a szülők jelentős szerepet tulajdonítanak a környezeti nevelésnek, a zöld beruházásoknak, az energetikai fejlesztéseknek, a szigorú szabályozásnak, a pályázati lehetőségeknek és a fogyasztás visszafogásának.

Többségük (93%) jelenlegi életformáját környezetbarátnak tartja, úgy véli, hogy a környezettudatosabb életmód kialakítását kedvezőtlenül befolyásolhatja a lehetőségek hiánya, az anyagi és kényelmi okok gyakori előfordulása, a tájékoztatatlanság és érdektelenség.

A kutatás során azt is körbejártuk, hogy a szülők milyen gyakorisággal vesznek részt környezetvédelemmel, energiatakarékossgal kapcsolatos programokban, tevékenységekben.

A szülők 4,3%-a rendszeresen, 30,4%-a időnként vesz részt előadáson, rendezvényen.

Többségük gyakran tájékozik az interneten, 85%-uk változó gyakorisággal könyveket, folyóiratokat is olvas ebben a témában. A környezetvédelemmel kapcsolatos tévéműsorokat is 26,7%-a rendszeresen, 66%-a időnként figyelemmel

kíséri. A szülők egy hétfokozatú skálán azt is jelezték, hogy mennyire tartják gyermekeiket energiatakarékosnak. Az eredmények a vártnál kedvezőbbek, a szülők 77%-a kifejezetten pozitív véleménnyel van gyermekei energiatakarékoságáról.

A felmérés eredményeiből az is kiderül, hogy a szülők a felsorolt környezettudatos, energiatakarékos tevékenységek – mondhatjuk elvárások – közül melyekre hívják fel a legtöbbet gyermekeik figyelmét. A visszajelzések szintjén mért gyakoriságok mutatóit a 6. ábrán mutatjuk be.

6. ábra: A szülők által elvárt környezettudatos, energiahatékony magatartás

A szülők is megfogalmazták, hogy szerintük melyek a legsürgősebben megoldásra váró környezetvédelmi problémák. A visszajelzések alapján azt mondhatjuk, hogy a diákvéleményekhez hasonlóan legaggasztóbbnak a környezetszennyezéssel, a klímaváltozással, globális felmelegedéssel kapcsolatos gondok tűnnek számukra. Ehhez itt még hozzáadódnak az energiapazarlással, túlfogyasztással kapcsolatos problémák is.

A problémalista megítélését bemutató adatokat a 6. táblázat mutatja.

6. táblázat: A legsürgősebben megoldásra váró környezetvédelmi problémák

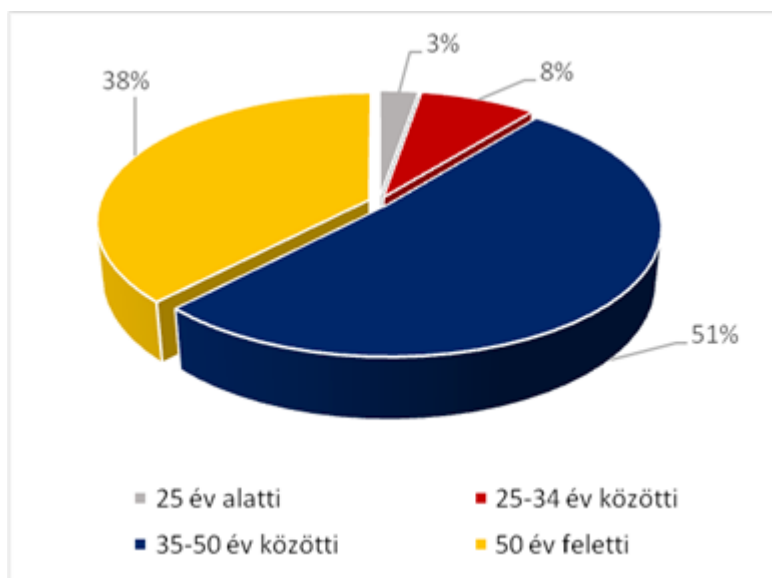
Környezetvédelmi problémák	Válaszolók aránya (%)
környezetszennyezés	25,7
vízzszennyezettség	17,8
klímaváltozás	15,2
energiapazarlás	13,6
vízpazarlás	12,0
globális felmelegedés	6,3
légszennyezés	6,3
túlfogyasztás	5,8
termőföldek szennyezettsége	4,7
hulladékgazdálkodás	4,2
erdőterületek csökkenése	4,2
újrahasznosítás hiánya	3,7
szelektív hulladékgyűjtés hiánya	3,7
ózonréteg elvékonyodása	2,1
az óceánok elsavasodása	2,1
fogyasztói társadalom visszaszorítása	2,1
környezetszennyező iparágak	1,6
vadállomány csökkenése	1,0

A szülők elkötelezettségét, aktivitását mutatja, hogy 7 fő (3,7%) tagja valamilyen környezetvédelmi szervezetnek. A záró kérdés kapcsán lehetőség volt közreadni további információt, gondolatot, mely a téma kapcsán felmerült a szülőkben. Az alábbiakban idézzük az ott leírtakat:

- „Ha kevésbé anyagias világban élhetnénk, akkor lefeleződne a hulladék.”
- „Emberek , tömegek megmozgatása, többszöri figyelem felkeltés.”
- „Nagyon fontosnak tartom még, hogy élelmiszernél a hazai termesztésű élelmet vásároljuk, és az lenne a legjobb, ha mindenki meg tudná termelni magának! Régen mindenkinek volt konyhakertje, ahol a saját háztartásának termelte a zöldséget, gyümölcsöt.”
- „Emberek, tömegek megmozdítása, többszöri figyelemfelkeltés.”

3.3 Pedagógusvélemények. A pedagógus kérdőív eredményeinek értékelése

A kérdőívre 37 pedagógus válaszolt. Életkor szerint 4 kategóriába soroltuk őket, életkori megoszlásukat a 7. ábra mutatja.

7. ábra: A pedagógusok életkori megoszlása

A pedagógusok többsége 35-50 év közötti, vagy 50 év feletti. A válaszolók munkakör szerinti megoszlását az alábbiakban foglaltuk össze:

- tanár: 34,3%
- tanító: 34,3%
- óvodapedagógus: 31,4%-

A pedagógusok többsége elkötelezett a környezetvédelem iránt. 24,3%-ának van valamilyen környezetvédelemmel kapcsolatos megbízása.

40,5%-ának nagyon erős, 54,1%-ának valamennyire erős és 5,4%-ának jelentéktelen a tantárgyai és a környezeti nevelés közötti kapcsolat. A kollégák 43,2%-a meghatározó, 40,5%-a jelentős és 16,2%-a átlagos szerepet szán a környezeti nevelésnek, a környezetvédelemnek a mindennapi munkája során.

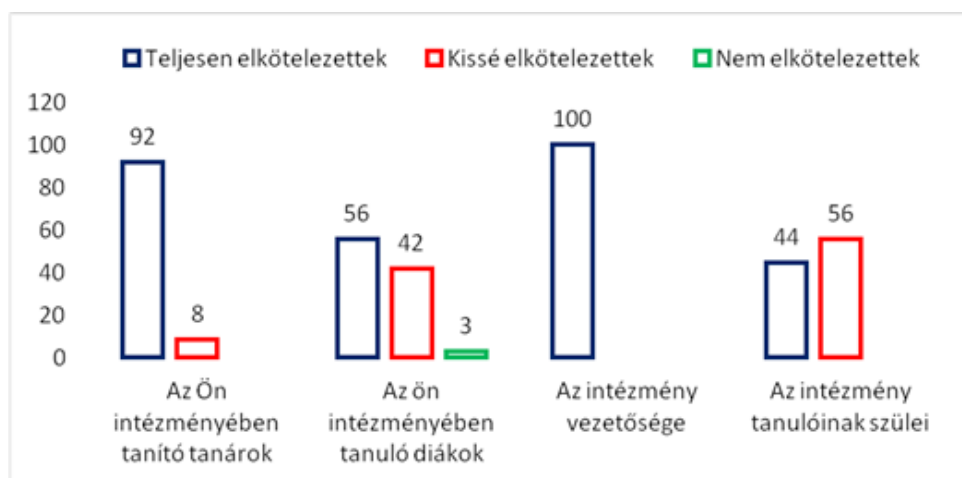
A 7. táblázatban foglaltuk össze az általuk legfontosabbnak tartott környezeti nevelési célokat.

A legfontosabb célok közé a környezettudatos magatartás, a pozitív környezeti attitűd, a diákok környezetkímélő életvitelének kialakítását sorolták.

7. táblázat: A legfontosabbnak tartott környezetvédelmi célok

Környezetvédelmi célok	Válaszolók aránya (%)
Környezettudatos magatartás kialakítása.	89,2
Megfelelő környezeti attitűd kialakítása.	43,2
A diákok életvitelének környezetkímélővé alakítása.	43,2
Környezetvédelmi ismeretek közvetítése.	37,8
Az energiatudatosság fejlesztése.	27,0
A klímabarát és energiatakarékosági lehetőségek, fortélyok megismertetése, tudatosítása.	21,6
A környezet állapotának bemutatása.	18,9
A környezetkímélő és gazdaságos energiahasznosítással kapcsolatos ismeretek megosztása.	18,9
Környezetvédelmi akciók szervezése.	10,8
Környezetrombolásról szóló információk közvetítése.	10,8

A kutatás szempontjából fontosnak tartottuk, hogy felmérjük azt is, hogy hogyan ítélik meg a pedagógusok az egyes célcsoportok környezetvédelmi elkötelezettségét. Az intézményvezetés, a nevelőtestület, az intézmény diákjai és szülei környezetvédelmi elkötelezettségét nagyon pozitívan ítélték meg a kollégák. Véleményformálásuk nyomon követését a 8. ábra segíti.

8. ábra: A vélemények aránya a környezet környezetvédelmi elkötelezettségéről

Megállapíthatjuk, hogy az intézményvezetés teljes mértékben elkötelezett a környezetvédelem iránt. A kollégák 92%-a, a szülők 44%-a és a diákok 56%-a szintén maximális elkötelezettséget mutat.

A diákok energiatakarékossággal kapcsolatos magatartását a pedagógusok szemszögéből is górcső alá vettük. Hasonlóan a szülők és diákok véleményéhez biztató eredményeket kaptunk. A pedagógusok 78%-a az [5-7] közötti sávban határozta meg a tanulók energiatakarékos magatartását jellemző értéket.

Itt is megvizsgáltuk, hogy a kollégák milyen gyakorisággal vesznek részt a felsorolt környezetvédelemmel, energiatakarékossággal kapcsolatos programokban, tevékenységekben. A legtöbben a témával kapcsolatos tv műsorokat nézik, rádiót hallgatnak. Előadáson, rendezvényen a kollégák 5,4%-a rendszeresen, 81,1%-a időnként vesz részt.

A pedagógusok környezetvédelemmel kapcsolatos aktivitását is vizsgáltuk. Rákérdeztünk arra, hogy milyen gyakran szerveznek, végeznek szemléletformáló környezetvédelmi tevékenységeket. Az egyes tevékenységek szintjén mért eredményeket a 8. táblázatban foglaltuk össze.

8. táblázat: A pedagógusok aktivitása a környezetvédelmi céllal megszervezett, elvégzett tevékenységek terén

Szemléletformáló céllal környezetvédelmi	Válaszok aránya skálafokozatonként (%)		
	Igen, évente többször is	Igen, néha előfordul	Nem szoktam
előadást, képzést tart	5,4	8,1	86,5
tájékoztatót tart	13,5	35,1	51,3
kirándulást, tábort szervez	18,9	51,3	29,8
szabadidős foglalkozást tart	27,0	48,6	24,4
tanítási órát tart	35,2	37,8	27,0
versenyt szervez	5,4	13,5	81,0
szülői fórumot szervez	-	24,3	75,7

Az energiahatékonyság, energiatakarékosság központi szerepet játszik a nevelőmunka különböző szinterein. A pedagógusok 54,1%-a évente többször is, 29,7%-a néha foglalkozik az energiatakarékosság témájával.

Iskolai fórumokon, versenyek keretében is előfordul, de jóval kisebb gyakorisággal.

A következő kérdéskörben olyan állításokról kellett nyilatkozniuk a pedagógusoknak, amelyek környezetvédelmi személetükről tanúskodnak. Az adatokat a 9. ábra mutatja.

9. ábra: A környezetvédelemmel kapcsolatos pedagógusvélemények aránya (%)

Fentiekből azt láthatjuk, hogy azzal mindenki egyetért, hogy a környezetvédelmi szemlélet kialakítása már kiskortól fontos. A szemléletformálásban meghatározó szerepet szánunk a köznevelési intézményeknek és a családi háznak is.

A pedagógusokat is megkértük, hogy soroljanak fel olyan környezeti problémákat, melyeket súlyosnak tartanak.

A válaszokat a visszajelzési arányok szerint sorba rendezve a 9. táblában foglaltuk össze. Az így kialakult trend közel azonos a diákok és szülők véleményével. Az első helyeken a globális felmelegedés, a környezetszennyezés, a hulladékok felhalmozódása szerepel. Esetükben kiemelt helyen szerepel még az állat- és növényfajok kihalása, a szemetelés és a klímaváltozás. Kevesebb figyelmet az ipari szennyezés és az erdők kiirtása kapott, feltehetően egyértelműsége miatt.

Azt is megvizsgáltuk, hogy az általunk felsorolt tényezőknek mekkora jelentőséget tulajdonítanak a környezeti problémák megoldásában. A szülői állásfoglalásokhoz hasonlóan a gondosság, az odafigyelés, a környezeti nevelés, a fogyasztás visszafogása prioritizált.

9. táblázat: A pedagógusok által súlyosnak ítélt környezeti problémák

Környezeti problémák	Visszajelzések aránya (%)
környezetszennyezés	37,8
globális felmelegedés	32,4
hulladékok felhalmozódása	27,0
vízszennyezés	21,6
állat- és növényfajok kihalása	18,9
klímaváltozás	13,5
szemetelés	10,8
energiapazarlás	10,8
műanyagok felhalmozódása	8,1
biodiverzitás csökkenése	8,1
szmog	5,4
ózonréteg elvékonyodása	5,4
újrahasznosítás alacsony szintje	5,4
sarki jég olvadása	2,7
illegális szeméttelpek	2,7
PET palackok használata	2,7
fosszilis tüzelőanyagok túlzott használata	2,7
CO ₂ kibocsátás	2,7
olajszennyezés	2,7
üvegházhatás	2,7
talajszennyezés	2,7
UV sugárzás mértékének növekedése	2,7
vízpazarlás	2,7
ipari szennyezés	1,7
erdők kiirtása	1,7

A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a pedagógusok 5,7%-a teljes mértékben, 54,1%-uk nagymértékben, 43,2%-uk közepes mértékben tartja környezetbarátnak jelenlegi életformáját.

A környezettudatos életmódot gátló tényezőként a lehetőségek hiányát (75,7%-uk), az anyagi okokat (67,6% és a kényelmi okokat (27%) nevezték meg.

Az összefüggésekre való rálátáshoz fontos azt is tudnunk, hogy vannak-e tagságot képviselők, illetve vannak-e olyanok, akik szeretnének tagja lenni valamilyen környezetvédő szervezetnek. A 37 fős nevelőtestületből 4 fő visel tagságot és 17-en szeretnének tagok lenni. 16 fő nem kíván tagja lenni környezetvédelmi szervezetnek.

A kérdőív záró iteme által azt kutattuk, hogy mely környezetvédelmi problémák megoldását vélik a legsürgősebbnek. A válaszlehetőségek számát háromban maximalizáltuk. A visszajelzések arányát a 10. táblázatban foglaltuk össze.

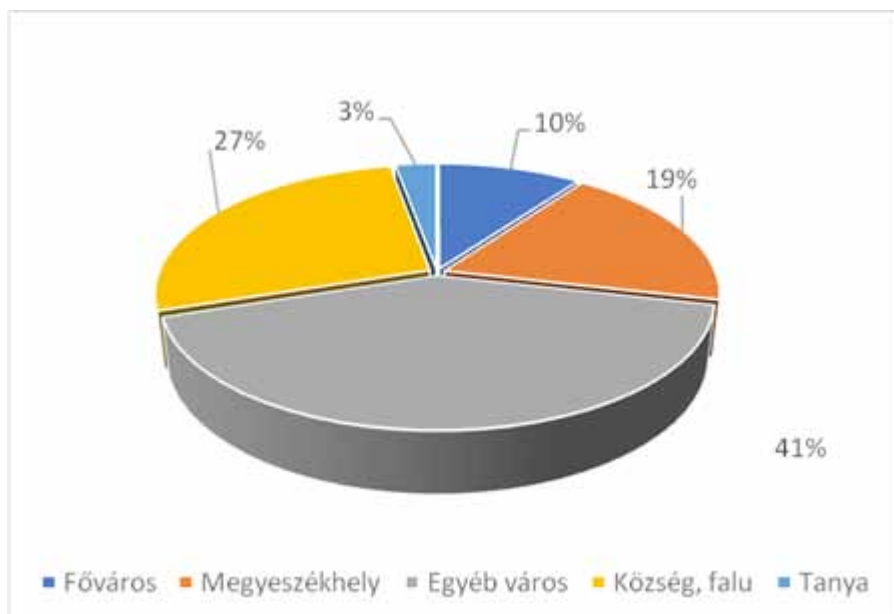
10. táblázat: A legsürgősebben megoldásra váró környezetvédelmi problémák

Sürgős megoldásra váró környezetvédelmi problémák	Visszajelzések aránya (%)
légszennyezés	48,6
hulladékok felhalmozódása	37,8
globális felmelegedés	32,4
környezetszennyezés	27,0
vízszennyezés	21,6
állat- és növényfajok kihalása	18,9
klímaváltozás	13,5
szemetelés	10,8
energiapazarlás	10,8
műanyagok felhalmozódása	8,1
biodiverzitás csökkenése	8,1
szmog	5,4
ózonréteg elvékonyodása	5,4
újrahasznosítás alacsony szintje	5,4
sarki jég olvadása	2,7
illegális szeméttelpek	2,7

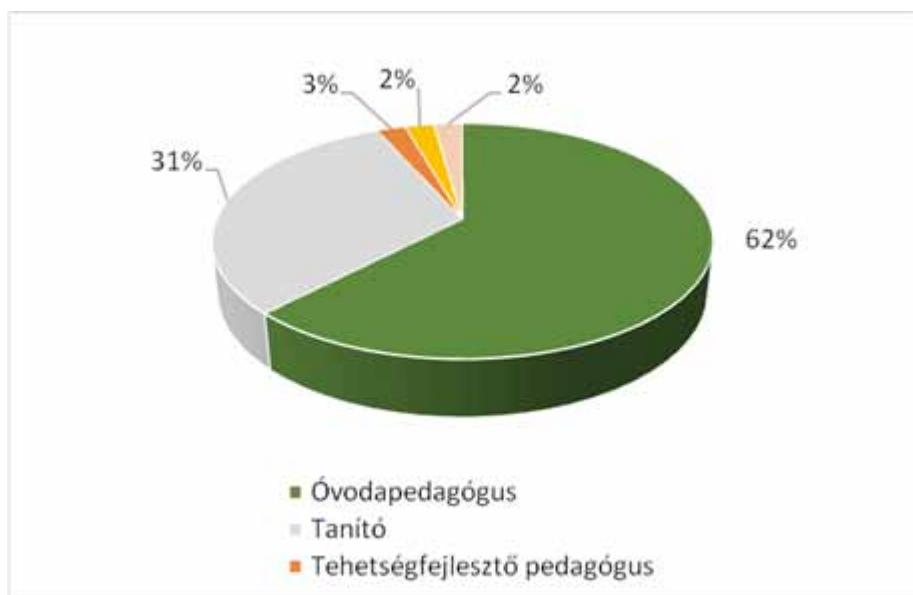
PET palackok használata	2,7
fosszilis tüzelőanyagok túlzott használata	2,7
CO2 kibocsátás	2,7
olajszennyezés	2,7
üvegházhatás	2,7
víz pazarlás	2,7
ipari szennyezés	2,7
erdők kiirtása	2,7

3.4 A hallgatói kérdőív eredményeinek értékelése

A kutatásban 70 fő vett részt, nők aránya: 100%. Az alábbiakban bemutatjuk a minta néhány általános jellemzőjét.

10. ábra: A hallgatók állandó lakhely szerinti aránya

11. ábra: A hallgatók aránya szakok szerint

Első körben arra kérdeztünk rá, hogy érdeklődnek-e a hallgatók a környezetvédelmi kérdések iránt. Azt láthatjuk, hogy 55,7 százalékukat minden érdekli ami a témával kapcsolatos, 40 százalékukat pedig csak egyes események, míg 3 százalékuk egyáltalán nem mutat érdeklődést.

Arra is rákérdeztünk, hogy mi volt az a legutóbbi környezeti probléma (kérdés), ami felkeltette érdeklődésüket (amiről hallottak, vagy amiről olvastak. Az alábbi válaszokat kaptuk, jelölve a válaszadók arányát is:

- globális felmelegedés, 9%
- vízszennyezés, 8%
- szelektív hulladékgyűjtés, 7%
- szemetelés, 4%
- kihalt fajok, 4%
- olajszennyezés, 4%
- megújuló energiaforrások, 3%
- klímaváltozás, 3%
- légszennyezés, 3%
- PET palackok használata, 2%
- erdők irtása, 2%
- környezetszennyezés, 1%
- biodiverzitás, 1%
- mikro műanyagok a természetben, 1%
- vízpazarlás, 1%
- sarki jég olvadása, 1%.

A fenti felsorolástól eltérően találtunk néhány olyan választ is, mely konkrétan nevesíti a kért információt, például:

- „Ráckevei - Soroksári Duna-ág olajszennyezése,
- Szamos nehézfém szennyezése,
- Kínai gyárak környezetszennyezése a vajdaságban,
- Balatoni élővilág (nádas kiirtása) beruházási cél miatt,
- Tengeri szemétszigetek, milyen hatással van a sok szemét a tengeri élővilágra,
- Greta Thunberg globális felmelegedéssel kapcsolatos tevékenységei,
- A teflon széles körű használata, mérgező hatása,
- Pálmaolaj miatt az erdők irtása, az orángutánok legyilkolása.”

A hallgatóktól is kértük, hogy soroljanak fel olyan környezeti problémákat, melyeket súlyosnak tartanak. A visszajelzések arányát a 11. táblázat foglalja össze.

11. táblázat: A hallgatók által súlyosnak tartott környezetvédelmi problémák

Környezeti problémák	Visszajelzések aránya (%)
vízszennyezés	32,9
globális felmelegedés	31,4
légszennyezés	28,6
erdőirtás	21,4
állat- és növénypopulációk kiirtása	20,0
környezetszennyezés	15,7
klímaváltozás	14,3
műanyagszennyezés	14,3
szemetelés	11,4
hulladékgazdálkodás minősége	8,6
ózonréteg elvékonyodása	8,6
energiapazarlás	5,7
CO2 kibocsátás	5,7
sarki jég olvadása	5,7
vízpazarlás	5,7
újrahasznosítás hiánya	4,3
biodiverzitás csökkenése	4,3
energiagazdálkodás	4,3
talajszennyezés	2,9

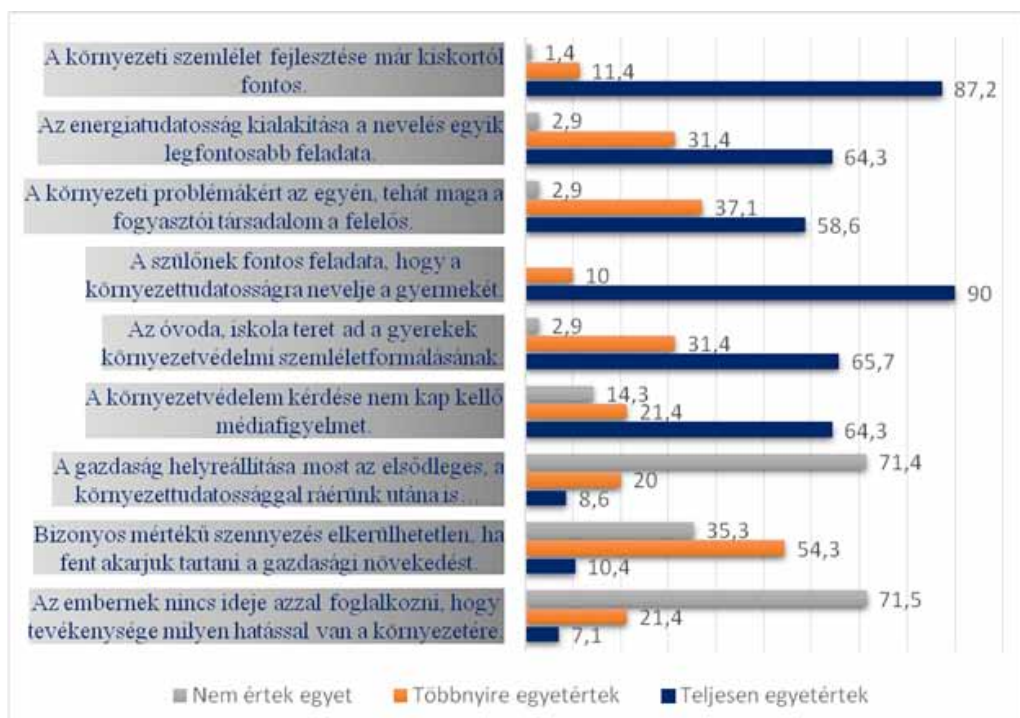
ipari szennyezés	2,9
korszerűtlen fűtés	2,9
szelektív hulladékgyűjtés hiánya	2,9
elektroszmog	1,4
egyszerhasználatos műanyagok	1,4
UV sugárzás	1,4
hulladéktermelés	1,4
üvegházhatású gázok kibocsátása	1,4
PET palackok használata	1,4
káros sugárzás	1,4
vegyszerhasználat	1,4
illegális hulladéklerakóhelyek	1,4

A hallgatókat is megkérdeztük arról, hogy milyen gyakorisággal vesznek részt a felsorolt környezetvédelemmel, energiatakarékossággal kapcsolatos programokban, tevékenységekben. A hallgatók többsége (54,3%) rendszeresen tájékozódik az interneten, megnézi, meghallgatja a témával kapcsolatos híradásokat (31,4%). Többségük (51,4%) időként részt vesz előadásokon, rendezvényeken, folyóiratokat és könyveket is olvas (41,4%).

Arról is tájékozódunk, hogy hogyan értékelik saját, környezetvédelemmel kapcsolatos tudásukat. Az 5. skálafokozatnak alárendelten az alábbiak szerint alakult a visszajelzések aránya:

5 (alapos, sokrétű)	válaszok aránya: 2,9%
4	válaszok aránya (valamennyire alapos): 40%
3	válaszok aránya (átlagos): 47,1%
2	válaszok aránya (felszínes): 10%

A hallgatóknak olyan állításokról is kellett nyilatkozniuk, amelyek környezetvédelmi személetükről, elköteleződésükről tanúskodnak. A válaszolók arányát a 12. ábrán mutatjuk be.

12. ábra: A környezetvédelemmel kapcsolatos hallgatói vélemények aránya (%)

Hasonlóan a többi célcsoporthoz, a hallgatók 90% körüli arányban jelölték be azt, hogy a környezeti szemlélet fejlesztése már kiskortól fontos, illetve azt is, hogy a szülőnek fontos feladata, hogy a környezettudatosságra nevelje a gyermekét.

A környezeti problémák megoldásában meghatározónak tűnik számukra a gondoskodás, odafigyelés (97,2%), a környezeti nevelés (84,3%), a zöld beruházások (85,7%) és az energiatakarékosság (88,6%). Szerényebben pontoztak a technikai fejlődés és a pályázati lehetőségek tekintetében.

Fontosnak tartottuk itt is, megkérdezni, hogy mennyire tartják környezetbarátnak jelenlegi életformájukat. Környezetvédelem iránti attitűdjüket egy ötfokozatú skálán jelölték (5: teljes mértékben, 1: egyáltalán nem). 96%-uk a 4. és 5. fokozatnak megfelelő jelölést alkalmazott.

A hallgatók 78%-a szerint a lehetőségek hiánya, 61%-a visszajelzése alapján pedig anyagi okok lehetnek a gátló tényezők abban, hogy környezettudatosabb módon éljenek.

Az eredmények alapján azt is megállapíthatjuk, hogy a hallgatók tájékozottak a környezetvédelmi, természetvédelmi szervezetek tevékenységével kapcsolatban. A válaszolók 35,7%-a ismeri a lakóhelyén, illetve az egyetemen működő szervezetet, 3%-a maga is aktív tag, 49%-jelenleg ugyan nem visel tagságot, de szeretne majd tag lenni.

A kérdőív záró részében azt kértük a hallgatóktól, hogy soroljanak fel 3 olyan környezetvédelmi problémát melyek megoldását a legsürgősebbnek tartják. A legtöbben a légszennyezést (15 fő), a globális felmelegedést (15 fő), a vízszennyezést (14 fő), a környezetszennyezést (11 fő) tartják a legsürgetőbbnek.

A RAJZOS ALKOTÁSOK ELEMZÉSE

Az óvodások a „Mentsd meg Glóbit!”, a kisiskolások pedig a „Tegyünk érte!” pályázati felhíváshoz igazodva rajzos alkotásokon keresztül mutatták be, hogy mit jelent számukra a környezetvédelem. A gyermekek animációs mesevideók és interaktív foglalkozások segítségével készültek fel a téma művészi bemutatására. A környezetvédelmi tárgyú rajzok bármilyen kézi technikával készülhettek, A4 méretben.

Az alkotásokat a témához való kapcsolódás, az emocionális üzenetek/ problémaérzékenység, a fenntarthatóság és ötletesség szempontjából vizsgáltuk.

Az óvodások részéről 23, az 1-4 évfolyam diákjaitól 126 rajz érkezett be az alábbiak szerint:

12. táblázat: A rajzpályázat mintanagysága, általános jellemzői

Résztevők	Alkotások száma (db)
Alma csoport	2
Búzavirág csoport	4
Panda csoport	3
Szamóca csoport	8
Tulipán csoport	6
Óvodáskorúak összesen	23
1. évfolyam	24
2. évfolyam	26
3. évfolyam	33
4. évfolyam	20
Iskoláskorúak összesen	126

Kutatási céljainknak alárendelten a rajzokat a témához való kapcsolódás, az emocionális üzenetek/problémaérzékenység, a fenntarthatóság és ötletesség szempontjából vizsgáltuk.

A vizsgálati szempontok alapján az alábbi megállításokat tehetjük:

Valamennyi rajz a témához kapcsolódik. Az óvodáskorú gyermekek és kisdíákok rajzai közül különösen jelentős a témát leíró jellege az 1. sz., 2. sz., 3. sz. alkotásoknak van. A Föld az életet jelenti életteret ad a növény és állatvilágnak, de színpompáját elveszti, ha hulladék veszi körül.

A kreativitás, ötletesség szempontjából a 7. sz. és 8. sz. rajzot emelhetjük ki. A 7. sz. rajzon a pillangó testesíti meg a természeti környezet szépségét, rendezettségét, láthatóvá téve a környezet értékeit. A 8. sz. kép arra figyelmet, hogy az embernek van választási lehetősége, pl. az áramtermelés területén is választhatja a környezetet károsító energiatermelési forma helyett azt a lehetőséget, amely a zöld bolygó védelmét szolgálja, nem okoz környezetvédelmi károkat.

A fenntarthatóság jegyeit hordozza a 4. sz, 5. sz és 6. sz. rajz. Mindhárom rajznak erőteljes felhívó jellege van. Az 5. sz. és a 6. sz. rajz a verbalitás, a 3. sz. rajz pedig a nonverbalitás eszközeivel élve motiválja cselekvésre a diákokat. Ez utóbbin a szelektív hulladékgyűjtést mosolygós napsütés, vígan repkedő pillangók, pompázó virágok jellemzik, míg a másik fél rajzon az eldobált hulladék láttán a nap is elszomorodik, a felhők összegyűlnek és könnyet ejtenek, elered az eső.

1. sz. rajz

2. sz. rajz

3. sz. rajz

4. sz. rajz

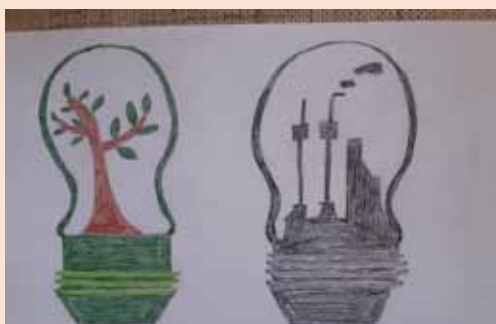
5. sz. rajz

6. sz. rajz

7. sz. rajz

8. sz. rajz

9. ábra: A rajzpályázat néhány kiemelt alkotása I.

A problémaérzékenységet valamennyi rajz tükrözi, ennek illusztrálására mutatjuk be a legjellemzőbbeket (9.sz.-13.sz.rajz). A 11. sz. és 12. sz. rajzok ezen túlmenően konkrét cselekvésre is motiválnak.

9. sz. rajz

10. sz. rajz

11–12. sz. rajz

13. sz.rajz

10. ábra: A rajzpályázat néhány kiemelt alkotása II.

AZ ESSZÉK ELEMZÉSE

Az 5-8 évfolyam tanulói a kiírt pályázati felhíváshoz igazodva esszén keresztül mutathatták be környezetvédelemmel kapcsolatos ismereteiket, elköteleződésüket a „TE IS A ZÖLD BOLYGÓ ŐRZŐJE VAGY!” címmel. A pályázati felhívásra 49 pályamunka érkezett.

Az esszéket a témakörben való tájékozottság, a problémaérzékenység, a közvetlen környezeti értékek és a fenntarthatóság szempontjából vizsgáltuk.

A tanulók környezet-és energiatudatosságának, formálása az alkalmazóképes tudás megszerzését feltételezi, olyan tudását, amelynek kialakulását a cselekvési motiváció uralja (nem csak a fogalmak ismerete a fontos). Így válnak felelős felnőttek, a fenntartható fejlődés iránt elkötelezetté. Erre utalnak az esszékből kiragadott alábbi idézetek:

„Az emberek a vásárlásaik során kerülhetnek a műanyag csomagolókat. Mi például újrahasznosított, mosható gyümölcs és zöldségtároló zacskókat, és táskákat használunk. A vízzel úgy spórolunk, hogy csak akkor engedjük meg a csapot, ha tényleg kell. Például fogmosáskor nem folyik a víz, csak az elején, és a végén. Fürdéskor, ha tusolunk kevesebb vizet használunk, mintha egy kádat tele engednénk vízzel. Az esővizet locsoláshoz gyűjtjük, és használjuk.

Sajnos nagyon sok áramot is használunk például a légkondik, hűtők, stb. Ez felmelegedéshez, majd időjárási változásokhoz vezet.” (Kelemen Kata, 5-6. évfolyam)

„Házunk felújításakor fontosnak tartottuk az energiatakarékosságot. A régi ablakokat hőszigetelt ablakokra cseréltük, a falak és a padló hőszigetelést kapott. Háztartási gépeink cseréjénél fontos szempont volt kisebb energiafelhasználásút válasszunk. A fényforrásoknál is ez volt a fő szempont, de amíg lehet, természetes fényt használunk, és ha nem használjuk, igyekszünk lekapcsolni a lámpákat. Ahová lehet, gyalog vagy kerékpárral megyünk, csak akkor használjuk a kocsinkat, ha elkerülhetetlen. A kinőtt, de még használható ruhákat, játékokat és mesekönyveket kidobás helyett adományként adjuk. Ugyan ezt tesszük a még fogyasztható

élelmiszerekkel. Igyekszünk tudatosan vásárolni, a helyi termelőket, kereskedőket részesítjük előnyben, piacra járunk. Ezek a dolgok, amelyek anyagi megtakarítást jelentenek a családunknak, reményeim szerint elősegíti a környezetünk és bolygónk megőrzését.” (*Groditzki Anna Hajnalka*, 8. évfolyam)

Az alábbiakban olyan esszé-részleteket mutatunk be, melyek kifejezetten az energiahatékonyságra, az energiatudatos életmódra hívják fel a figyelmet.

„A LED égők használata sokkal kedvezőbb, mert kevesebbet fogyaszt a normális égőkhöz képest.

A napenergia felhasználása rengeteg előnnyel jár. A napelemek felszerelése szinte teljesen ellátja az áramot a háztartásban, és nem kell közvetlenül fizetni az energiát. Ezekkel az ötletekkel, lehetőségekkel biztosítani lehet az energiatakarékos életmódot háztartáson belül.” (*Gombos Béla*, 8. osztály)

„Amit nagyon sok ember nem vesz észre az az, hogy mennyi energiát pazarol, ami ahhoz vezet, hogy még többet kell előállítani. Az energia előállításainál is vannak kedvező és káros hatású módszerek. Károsak például a nem megújuló nyersanyagot felhasználó, vagy környezetet szennyező gyárakban megtermelt módszerek. De emellett ott vannak a környezetnek kedvező technikák is. Ilyen például a szél, vagy a víz erejét felhasználó erőművek, vagy a napenergia telepek.” (*Kis Dominik*, 8. osztály)

„A napenergia egy végtelen energiaforrás, amit bárhol elő lehet állítani, ahol megfelelő napsütés áll rendelkezésre. Legfontosabb előnye, hogy megújuló energiaforrás, ami végtelen. A napenergia nem szennyezi a környezetet, és kiváltható vele a fűtés mellett a villamos áram biztosítása is. Hátránya, hogy magas a kezdeti költsége, de számos támogatás igényelhető rá, ezért egyre elterjedtebb a napelemek használata. A másik fontos környezetkímélő eszköz, amit otthonunkban is használunk, az energiatakarékos háztartási gépek. Ezek használatával kevesebb energiát fogyasztunk, amivel kíméljük a környezetünket. A hagyományos villanykörtéket célszerű leváltani Led égőkre, amivel szintén energiát takarítunk meg. A hagyományos izzókhöz képest kevesebb energiát fogyaszt és hosszabb az élettartama.” (*Bencze Hunor*, 7. osztály)

„Mi itthon energiatakarékos hűtőgépet, mosógépet és porszívót használunk. A lámpákba led izzókat teszünk, amiknek sokkal magasabb az élettartama, mint a hagyományos izzóknak. Figyelünk arra, hogy egy szobában se maradjon égve feleslegesen a villany, és a tévét is kikapcsoljuk, ha senki sem nézi. Ezzel nemcsak energiát, hanem pénzt is megtakarítunk.” (*Tolisz Nikosz*, 5-6. évfolyam)

Olyan írásokat is olvashatunk, amelyek bemutatják a helyi környezeti értékeket és a példamutatás irányába mutatnak, mely a kérdőívelemzés során is kiemelt figyelmet kapott. Az alábbiakban ezekből mutatunk be néhány figyelemreméltó részt:

„Szerintem az egyik legfontosabb az, hogy példát mutassunk és buzdítsunk mindenkit arra, hogy legyen minél környezetbarátabb. Nagyon fontos, hogy a gyerekeket is tanítsák a szelektív hulladékgyűjtésre.Van ökoiskola program is mely tanítja a gyerekeknek az energiatakarékosságot. A mi iskolánk is ilyen. Az iskolánkban szelektíven gyűjtik a hulladékot és próbálnak minket is erre tanítani, de ezt már óvodában a zöld óvoda program is elkezdte.” (*Barát Barna*, 5-6. évfolyam)

„Már kiskorunk óta arra vagyunk tanítva otthon és a Gyakorlóban, hogy

vigyázzunk a környezetünkre. Azt is megtanították nekünk, ha mi is teszünk valamit a környezetünkért és bolygónkért, már azzal is nagyon sokat segíthetünk.

Például már a (Zöld)oviban is tudtuk, hogy fogmosásnál nem szabad folytatni a vizet. Azt is próbálták megértetni velünk, nem szabad nyitva hagyni a kertbe nyíló ajtót, mert fűtés van. Játékos módon is próbáltak minket „zöldebbé” nevelni, ami legtöbbünkön meg is látszik szerencsére. Ahogy iskolások lettünk, rengeteg interaktív programmal mutatták meg nekünk tanáraink, miképp tehetünk többet Földünkért, környezetünkért és saját magunkért. Többek között rendszeresen szervezik a hulladékgyűjtéseket és minden évben megrendezésre kerülnek a Föld napjával kapcsolatos programok. Az iskolánkat napelemekkel is felszerelték, a fenntarthatóság és energiatakarékosság érdekében.” (Groditzki Anna Hajnalka, 8. évfolyam)

AZ INTÉZMÉNYVEZETŐI INTERJÚÁTÍRAT ELEMZÉSE

A témával kapcsolatosan interjú készült a GFE Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda igazgatójával, Bíró Gyula c. egyetemi docenssel. Az interjúválaszokból megtudhattuk, hogy az intézményvezetés elkötelezett a környezet- és energiatudatosság kialakítása, a környezetvédelmi szemlélet folyamatos fejlesztése a környezeti értékek megóvása, az értékmegóvás tudatosítása iránt. Az intézmény „Ökoiskola”, „Zöld óvoda” egymásra épülő szakmaisággal.

Mint gyakorlóintézmény fontosnak tartják, hogy a pedagógus-jelöltek olyan környezetben töltsék gyakorlati idejüket, olyan mintával találkozzanak, amit majdan saját iskolájukban is kialakíthatnak, vagy a már megkezdett munkát tovább folytathatják.

A környezeti nevelésük alapvető célja a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel kialakítása. Nagy gondot fordítanak arra, hogy diákjaik a mindennapi életvitelükben képesek legyenek a bonyolultabb természeti, társadalmi, gazdasági és politikai konfliktusokat kezelni, megoldani. A fenntarthatóság érdekében olyan környezetért felelős aktív kiscsoportokat alakítottak ki amelyekben felerősödhet a társas részvétel, felértékelődhet a felelős együttműködés.

Az intézményi irányítás szintjén olyan 8 fős Ökoiskolai, Zöld Óvodai Munkacsoport alakult, mely segíti:

- a gyermekek/tanulók környezettudatos magatartásának, életvitelének kialakulását.
- a fenntartható fogyasztás elvének tudatosítását.
- a szemléletformálás, környezettudatosságra nevelés, a fenntartható fejlődés elveinek érvényesítését a napi gyakorlatban.
- a környezetkímélő magatartás kialakítását, fejlesztését.
- a gyermekek, tanulók bekapcsolódását közvetlen környezetük hagyományainak, értékeinek megőrzésébe, gyarapításába.
- a gyermekek, tanulók életvitelének alakítását, formálását a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés érdekében.
- Az intézmény feladatának tekinti:

- a szülők bevonását az intézmény „Zöld Pedagógiai” tevékenységeibe.
- a tanulókörösség érzékenyítését a környezet állapota iránt, ismerjék fel és óvják a környezet értékeit.
- az ökoiskolai, a zöld óvodai tevékenység folyamatos továbbfejlesztését.
- a hallgatók bevonását a fenntarthatóságra nevelés gyakorlatába.
- a fenntarthatóság érdekében a környezettudatos gondolkodás, életmód kialakítását, elmélyítését, együttműködve a város önkormányzatával, a szülői házzal, a társadalmi szervezetekkel.
- A fenntarthatóság pedagógiáját szolgáló kiemelt tevékenységei:
- Programokkal, versenyek és kiállítások szervezésével emlékeznek meg a „jeles napokról” (Állatok világnapja, Vizes élőhelyek világnapja, Víz világnapja, Föld napja, Környezetvédelmi Világnap, Madarak és fák napja, stb.
- Bázisintézményi bemutatóórákat, foglalkozásokat tartanak. Bázisintézményi feladatként a fenntarthatóság szellemében óvodai foglalkozásokat, iskolai tanítási órákat szerveznek, projekteket mutatnak be a látogató pedagógusok, szakmai közösségek részére.
- Kiadványokat jelentetnek meg az óvodai, iskolai környezeti neveléshez kapcsolódóan.
- Az újra hasznosítható hulladékok közül egész évben szelektíven gyűjtik a papírt, PET-palackot, a műanyag kupakot.
- Évente két alkalommal hulladékgyűjtést szerveznek (papír és fémhulladék).
- Részt vesznek a környezettel, természettel kapcsolatos városi és regionális, országos vetélkedőkön, szervezik a Szeged-Csanádi Egyházmegye fenntarthatóság pedagógiája tematikájú versenyait.
- Erdei óvoda, erdei iskola hetet szerveznek, évente 2 alkalommal a tavaszi és őszi szemeszterben.
- Családi programokat szerveznek, például: Egy család, egy palánta akció, MUSTOLÓ.
- Részt vesznek a városi és országos szemétszedési akciókban, az intézmény környékét rendszeres szemétszedéssel tartják tisztán. Takarítási Napokat is szerveznek.
- A tanulmányi kirándulásokat is minden tanévben beiktatják az osztályok az éves programjukba.
- Együttműködnek a Körös-Maros Nemzeti Parkkal, Szent István Egyetem Szarvasi Arborétumával, a Szent István Egyetem Víz- és Környezetgazdálkodási Karával, pedagógiai, módszertani, közösségi akciók keretében.
- A Gál Ferenc Egyetem Pedagógiai Karának módszertani tanszékeivel közös pedagógiai, módszertani kutatásokat végeznek.
- Horizontális tudásmegosztó centrumként végzik a Szeged-Csanádi Egyházmegye Gelsey Vilmos Pedagógiai Intézetének módszertani támogatását, pedagógus-továbbképzését. A Földművelésügyi Minisztérium Zöldóvodai bázisintézményeként ellátják Békés megye Zöld óvodáinak szakmai koordinációját, támogatását.

Az interjú meggyőző, reális és hiteles képet nyújt a természetet, környezetet óvó

tevékenységekről, kiválósági programokról, melyet a Gyakorló a fenntartható fejlődés szolgálatába állít.

ÖSSZEGZÉS

A Gál Ferenc Egyetem (továbbiakban: GFE) „A nevelés környezete – az energetika pedagógiai kultúrája” címmel olyan pedagógiai kutatási program megvalósítására vállalkozott, melynek középpontjában a környezettudatosság, fenntarthatóság pedagógiájának gyakorlata áll. A kutatás átfogóan értelmezi az ember és környezete, a természeti értékek és a fenntarthatóság témája mellett az energetikai fejlesztések lehetőségét illetve annak a pedagógiai gyakorlatban való megjelenítését is.

A kutatás az óvodától, az általános iskolán át, a pedagógus pályára felkészítő egyetemi karig széles intézményi kört érint. A mintát a GFE Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda óvodásaiból, tanulóiból, pedagógusaiból illetve a szülőkből szerveződő célcsoportok és a GFE pedagógus karának hallgatói képezték.

A kutatás két ágon futott, az egyik ágon a kérdőíves kutatás, másik ágon a tartalom és dokumentumelemzés szolgáltatott hiteles információt, adatot. A kérdőíves kutatásban 212 diák (1-8. évfolyam), 70 egyetemi hallgató, 37 pedagógus és 191 szülő vett részt. A tartalom és dokumentumelemzés alapját a rajzalkotások és az esszék (5-8 évfolyam) elemzése szolgáltatta, melyek a kutatási célok mellett teljesítették a pályázati célokat is.

A rajzpályázatokat a csoportvezető óvodapedagógusok és az osztálytanítók bírálták el a rajzok kidolgozottsága, a témához való kapcsolódás, az ötletesség és a technika sajátosságainak alkalmazása alapján. Az esszépályázatokat az egyes évfolyamokon tanító magyartanárok értékelték az „esszé” megítélésének általános alapelvei alapján. Kutatási céljainknak megfelelően:

- a rajzokat a témához való kapcsolódás, az emocionális üzenetek/ problémaérzékenység, a fenntarthatóság és ötletesség szempontjából,
- az esszéket a témakörben való tájékozottság, a problémaérzékenység, a közvetlen környezeti értékek és a fenntarthatóság szempontjából vizsgáltuk.

A rajzpályázatra 149 alkotás, az esszépályázatra 49 írásmunka érkezett.

Az eredmények tükrében elmondhatjuk, hogy a GFE és Gyakorló intézménye a környezettudatosság, az energiatudatosság erősítésének szándékát képviseli. Ezt igazolja többek között a szülői kérdőívre érkezett alábbi vélemény is:

„Nagyon fontosnak tartom a környezetvédelemmel, fenntarthatósággal kapcsolatos szemléletformálást gyermekkorban, és örömmel tapasztalom, hogy a gyermekeim ilyen irányú ismereteket szereznek óvodáikban, iskoláikban!” (Szülő)

Az intézményvezetés elkötelezett a környezet-és energiatudatosság kialakítása, a környezetvédelmi szemlélet folyamatos fejlesztése a környezeti értékek megóvása, az értékmegóvás tudatosítása iránt.

A környezeti nevelés színterei túlmutatnak a hagyományos színtereken. A tanítási órákba ágyazott környezetnevelési tartalmak mellett, a környezettudatosság,

energiatudatosság formálását az extracurriculum kínálta lehetőségek, a korszerű tanulásszervezési eljárások és szabadidős tevékenységek is segítik.

A pedagógusok meghatározónak tartják a gyermekek, tanulók környezettudatos magatartásának fejlesztését, az optimális környezeti attitűd kialakítását. A környezetvédelmi ismeretek, a környezetkímélő és gazdaságos energiahasznosítással kapcsolatos ismeretek megosztása mellett kiemelt szerepet szánnak az energiahatékonyság fejlesztésének, a klímabarát és energiatakarékosági lehetőségek megismertetésének, tudatosításának. Környezetvédelemmel kapcsolatos aktivitásuk is jelentős. Többségük tart környezetvédelemmel kapcsolatos előadást, képzést, tájékoztatót, szülői fórumot. A környezetvédelmi szemlélet formálása érdekében versenyeket, kirándulásokat, tábort szerveznek, tartanak.

A pedagóguspályára készülő hallgatók is kiemelt nevelési, fejlesztési területként tekintenek a természetre, a környezet megóvására, védelmére. A téma iránti érdeklődésüket mutatja az, hogy számos olyan konkrét környezeti problémát nevesítenek, amelyekkel napjainkban találkoztak, nagy hatással volt rájuk és amelyek orvoslását szívügyüknek tekintik. Előadásokon, konferenciákon vesznek részt az ismeretbővítés céljából, és önképzés keretében is bővíti tudásukat. A hallgatók elismerően nyilatkoznak a Gyakorló környezeti nevelésben betöltött szerepéről, hiszen munkájukba való bevonódásuk által rálással bírnak a fenntarthatóságra nevelés gyakorlatába és magukkal vihetik a sok jó gyakorlatot, pozitív tapasztalatot.

A vizsgálatok alapján azt mondhatjuk, hogy a diákok az iskolában, tanítási órákon, tantárgyakon keresztül jutnak hozzá a legtöbb környezetvédelemmel kapcsolatos információhoz. Tudásukat alkalmazóképesse teszik a gyakorlatorientált foglalkozások, terepgyakorlatok, a környezetvédelmi "jeles napokról" való megemlékezések. Tájékozottak a környezetvédelem terén, ismerik a közvetlen környezeti értékeket, kellő mértékű és mélységű tudással rendelkeznek a környezeti problémákról, a problémák megoldásának lehetőségeiről. Motiváltak a cselekvésre, a környezetbarát életmód kialakításához maguk is meghatározónak tartják a példamutatást, a meggyőzést, motiválást, a széles körű tájékoztatást, a reklámokat, a figyelemfelhívó intézkedéseket, a környezetbarát programokat, a jó gyakorlatokat, a környezetvédelemmel kapcsolatos törvényi rendelkezéseket.

Személyes felelősségük tudatosítását, a kívánt szokások kialakítását a szülők támogatása kíséri. A szülők maguk is jelentős tudás birtokában vannak és gyermekeik szemléletformálásában aktív részt vállalnak.

A diákok számos környezetet óvó, energiatakarékos tevékenységét alapozhatja meg a szülői elvárás, a kialakított szokásrendszer, mely a fenntarthatóság irányába mutat. A környezetvédelmi szemlélet formálásában meghatározónak tartják saját szerepüket. Mindazonáltal az intézménnyel való közös cselekvés erejében látják gyermekeik környezetbarát, energiatudatos magatartásának kialakítását. Ezt segítik az iskola által szervezett természet- és környezetvédelem tárgyú családi programok.

A kutatási tapasztalatok alapján azt mondhatjuk, hogy a gyermekek, tanulók felismerik az őket körülvevő környezeti problémákat, személyes felelősségük tudatosul bennük, motiváltak a cselekvésre. Ismerik és bekapcsolódnak közvetlen környezetük

hagyományainak, értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Az intézmény vezetése és nevelőtestülete fontosnak tartja azt, hogy a gyermekek, tanulók tisztában legyenek a fenntartható fejlődés elveivel, gondolkodásuk, tevékenységük ez irányba mutasson.

A kutatási eredmények alapján az alábbi következtetésekre juthatunk:

A gyermekek, tanulók számára utat kell mutatni a helyes gyakorlat megvalósításának érdekében, egyértelművé kell tenni a személyes cselekvési pontokat. Tudatformálásuk során nemcsak a fogalmak pontos ismeretét kell megcélózni, hanem azt is, hogy az ismeret hatására olyan cselekvési motiváció alakuljon ki, amely a későbbiekben mindennapi életük során rendszeres gyakorlatban tud megnyilvánulni.

A környezeti problémák feltárása mellett kívánatos a megoldási lehetőségeket és a fenntartható fejlődést támogató modernizáció eszközeit is bemutatni (pl. energetikai fejlesztések).

Az eredményesség, a hatékonyság érdekében a hiteles információk biztosítása mellett, kiemelt figyelmet kell fordítani – a korosztály jellemzőit figyelembe véve – a kutatás alapú tanulás lehetőségének biztosítására, valamint az interaktivitáson és emocionális üzeneteken alapuló marketingkommunikációs eszközök alkalmazására.

A környezeti nevelést segítheti az elkülönült tantárgyakban folyó oktatási munka összehangolása, az egységes környezettudatos szemlélet közvetítése, melynek eszköze lehet egy-egy komprehenzív kiadvány (különösen jó szolgálatot tesz a saját fejlesztésű) és az aktivitásra ösztönző „Zöld Program”.

A szemléletváltozást, a tudatformálást sikerrel támogatja a „közös elköteleződés”, együttgondolkodás, ha a köznevelési intézmény „zöld arculatának”, szellemiségének kialakítását a közvetlen külső partnerek (szülők) hasonló elvárásai és azonos szemléletre épülő gyakorlatuk erősíti.

Bíró Gyula

c. egyetemi docens, igazgató

Gál Ferenc Egyetem

Társadalompedagógiai Tanszék

Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Ált. Iskola és Gyakorlóóvoda

Sarusi Etelka

vezető pedagógiai szakértő, köznevelési szakértő

Szeged-Csanádi Egyházmegye Gelsey Vilmos Pedagógiai Intézete

„TE IS A ZÖLD BOLYGÓ ŐRZŐJE VAGY!”

Óvodánk a többcélúan működő Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Általános Iskola és Gyakorlóóvoda intézményegysége. Nevelőmunkánkban mindig meghatározó szerepet kapott a környezeti nevelés. Már a 80-as évek végétől fontosnak tartottuk a ránk bízott gyermekek, s rajtuk keresztül a szülők és hallgatóink szemléletformálását, a környezettel kapcsolatos látásmód, a viselkedéskultúra és az értékrendszer alakítását, környezettudatos magatartási szokások megalapozását. Küldetésünk megfogalmazásában hangsúlyos volt az intézményünket körbevevő csodálatos természeti környezet: a Körös-holtág, az Erzsébet-liget, az Arborétum és a Körös-Maros Nemzeti Park elérhető közelsége. Szellemi örökségeink, a „tessediki hagyományok” pedig utat mutattak nevelési programunk megírásánál, mely összegezte addigi nevelési gyakorlatunkat, pedagógiai hitvallásunkat. TESZ – Tevékeny Együtműködés Szemléletformálással programunk a környezeti nevelés alapértékeit domborítja ki és építi be a hagyományőrzéssel együtt a mindennapi óvodai gyakorlatba.

Erdei Óvoda gyakorlatunk, programjaink szintén ez időkre nyúlnak vissza. A környezeti nevelés sajátosságai megkövetelik, hogy a gyermekek aktívan, cselekvő módon vegyenek részt környezetük megismerésében és alakításában. Az élményközpontú pedagógia, a projekt szemléletű tervezés és gyakorlat áll nevelésünk középpontjában. Minden nevelési évben két alkalommal, ősszel és tavasszal egy-egy hetet töltünk a gyermekekkel Erdei óvodában. A programokat óvodapedagógusaink írják, kiemelt szerepet biztosítva az érzelmi (attitűdöket formáló) és a cselekvéseket, szokásokat erősítő tevékenységi formáknak. A tanulási környezet kitágításával és a tanulási folyamat újraértelmezésével igyekszünk saját magunk szakmai fejlődését, illetve a ránk bízott óvodapedagógus-jelölt hallgatók pályára való felkészítését is gazdagítani.

Intézményünkben „Gyermekkert” néven Oktatóközpontot működtetünk, mellyel szorosan kapcsolódunk a KOKOSZ (Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége) szakmai programjaihoz, részt veszünk kiadványok megírásában, szerkesztésében. E szakmai háló segítségével folyamatosan tartjuk a kapcsolatot más oktatóközpontokkal, és törekszünk arra, hogy kezdeményezéseinket megismerjék, illetve nevelőtestületünk tagjaihoz is eljussanak a legkorszerűbb szakmapedagógiai ismeretek.

Elsők között csatlakoztunk a Zöld Óvoda mozgalomhoz, majd 2013-ban elnyertük az Örökös Zöld Óvoda címet, majd a gyakorló iskolai intézményegységünk az Örökös Ókoiskola címet. 2016-tól bázisintézményi megbízást kaptunk a Földművelődésügyi Minisztériumtól a Békés megyében működő Zöld Óvodák támogatására. Bázisintézményi bemutatók keretében mutatjuk meg az érdeklődő pedagógusoknak „jó gyakorlatainkat”, melyek a fenntartható fejlődés témakörében adnak ízelítőt pedagógiai palettánk sokszínűségéből.

A környezeti nevelés területén is hagyománya van tehetséggondozó programunknak. „Kisfűrkész” néven tehetségműhelybe járhatnak a természettudományos érdeklődésű és e területen kiemelkedő képességet mutató óvodás gyermekek. A tehetségműhelyben a gyermekek játszva ismerkednek meg a környezetükben előforduló anyagok tulajdonságaival, egymásra hatásukkal és a mindennapi életben betöltött szerepükkel. A műhely egyszerű, gyermekek számára is elvégezhető kísérletekkel biztosítja a gyönyörködtetést, a jó játékot, mindemellett megismerteti a természet titkait, törvényeit, megérthetik alkalmazásukat a hétköznapi életben, mely megalapozza tudományos ismereteiket. A négy ősi elem: a tűz, víz, föld, levegő mindig is foglalkoztatja a gyermekeket, ezen kívül a növények, állatok életkorukból adódóan is közel állnak hozzájuk. Konkrét tapasztalatot szereznek az egyes anyagok különböző reakciójáról, arról, hogy milyen törvények uralkodnak az őket körülvevő világban. Így bonyolult magyarázatok nélkül is kiválóan szemléltethetők az összefüggések. A zöld jeles napok (Állatok Világnapja, Víz Világnapja, Föld Napja) köré csoportosított tevékenységekkel környezetre figyelő, azt befogadó, óvó-védő magatartásuk, cselekvési szokásaik megalapozása történik. A műhelyfoglalkozásokon az elemi tudományos megismerési módszerek alkalmazásával (megfigyelések, vizsgálódások, összehasonlítások, mérések, kísérletek, modellezések) a gyermekek gondolkodásának, ítéletalkotásának, relációs szókincsének, konkrét és absztrakt fogalmai alkotásának, oksági összefüggések megértésének fejlesztése mellett a biztonságos eszközhasználati szokások megerősítése is hangsúlyos.

Rendszeresen részt veszünk fenntarthatósággal kapcsolatos pályázatokban, kutatási programokban. Egyik ilyen program a Gál Ferenc Egyetem kutatása 2021. tavaszán „A nevelés környezete – az energetika pedagógiai kultúrája” címmel, mely a környezettudatosság pedagógiájának gyakorlatát vizsgálta az óvodától, iskolától a pedagógus pályára készülőkhig. Az óvodás- és alsó tagozatos korosztály rajzpályázatban mutathatta meg az ember és környezete, a természeti értékek és a fenntarthatóság vizualizált változatát, azt, hogy hogyan látják ők a körülöttünk lévő világot. A „Mentsd meg Glóbit!” és a „Tegyünk érte!” pályázati felhívás megmozgatta a gyerekeket annak ellenére, hogy ebben az időszakban nem voltak közvetlen kapcsolatban pedagógusaikkal, online tanulás-tanítás volt. Az óvodás korosztályból 23, az iskolából 126 alkotás érkezett. A rajzok a témához kapcsolódóan tartalmaznak emocionális üzeneteket, kifejezik a problémaérzékenységet a korosztályok szintjén, véleményt fogalmaznak a fenntarthatóságról, sok esetben meglepő ötletességgel, kreativitással. A pedagógusok digitális formában érzékenyítették a gyermekeket, fókuszba emelve néhány, a pályázattal kapcsolatban lényeges elemet.

A 10-14 éves korosztály a kiírt pályázati felhíváshoz igazodva esszéeken keresztül mutathatta be a környezetvédelemmel kapcsolatos ismereteit, elköteleződését a „Te is a zöld bolygó őrzője vagy!” című pályázaton. A felhívásra 49 pályamunka érkezett. Az esszéket a témakörben való tájékozottság, a problémaérzékenység, a közvetlen környezeti értékek és a fenntarthatóság szempontjából vizsgáltuk. A tanulók környezet- és energiatudatosságának formálása az alkalmazóképes tudás megszerzését feltételezi, olyan tudásért, amelynek kialakulását a cselekvési motiváció uralja (nem csak a fogalmak ismerete fontos). Így válnak felelős felnőttek, a fenntartható fejlődés iránt elkötelezetté.

„Csak arra lenne szükség, hogy a gyerekeknek elegendő képet adjunk a harmóniáról, ezzel biztosan megakadályoznánk, hogy vakká váljanak vele szemben. „/Konrad Lorenz/

A pályázat eredményei, díjazottjai:

MENTSD MEG GLÓBIT! - környezetvédelmi rajzpályázat óvodásoknak

Díjazottak - 6-7 évesek -

1. hely: Baksa Blanka Búzavirág csoport
2. hely: Darida Marcell Szamóca csoport
3. hely: Jankovszky Adél Tulipán csoport - Trabach Szonja Szamóca csoport

4-5 évesek-

1. hely: Kovács Mira Szamóca csoport
2. hely: Prievara Hanna Szamóca csoport
3. hely: Valach Fruzsina Panda csoport

Különdíjasok:

Kugyela Szofi, Kunstár Gerda, Rónyai Lóránd Búzavirág csoport
Monostori Petra, Závoda Szonja Szamóca csoport
Polgár Roxána Panda csoport

TEGYÜNK ÉRTE!- környezetvédelmi rajzpályázat alsó tagozatosok részére

1. osztályosok

1. hely: Nieddu Azzurra
2. hely: Magyar Maja
3. hely: Füzi Lilien

Különdíjasok: Bálint Kende, Hegedűs Hanna, Kovács Szabolcs, Molnár Tibor, Lestyán Krisztián, Szabó Enikő, Szula Jázmin

2. osztályosok

- 1 hely: Jankovszky Vencel
2. hely: Krecsmarik Roberta
3. hely: Révész Ábel

Különdíjasok: Almási Dóra, Ádám Hunor, Demcsák Andrea, Győri Lujza, Sindel János Csanád, Szuprics Attila, Peres Mihály

3. osztályosok

- 1 hely: Stafira Liza - Prjevara Hanna - Csernus Liliána
2. hely: Posgay Boglárka - Bartha Nikolett

3. hely: Lestyan-Goda Sára - Jancsó Hunor

Különdíjasok: Áchim Tamara, Horváth Amira, Molnár Márta, Németh János, Sinka Anna, Szlovák Olívia, Vígh Hunorka Csepke

Bagosi Tamás, Kovács Zétény, Komár Zalán, Laczi Enikő, Magyar Jázmin, Misik Kornélia Tekla, Sonkoly Balázs, Tímár Nándor,

4. osztályosok

1 hely: Urbancsok Kata

2. hely: Palyov Lara

3. hely: Kunstár Gellért

Különdíjasok: Bajusz Botond, Bencze Zorka, Bohák Gréta, Csapó Sára, Kondacs György, Petrás Zília, Takács Henrietta Liliána, Uhljar Dóra Léna, Varga Adina,

TE IS A ZÖLD BOLYGÓ ÖRZŐJE VAGY! - esszéíró pályázat felső tagozatosok részére

5-6 osztály

I. hely Kelemen Kata

II. hely Majoros Ádám-Laurinyecz Levente

III. hely Szebegyinszki Rita - Baráth Barna

Különdíj: Tolisz Nikosz, Tóth Iringó, Kovács Kiara Klára

7. osztály

I. hely Kasnyik Hédi

II. hely Bencze Hunor

III. hely Baksa Barna - Brusznyiczki Adél

Különdíj: Major Zsófi, Molnár Sára, Diviki Anett

8. osztály

I. hely Groditzki Anna - Wertheim Amanda

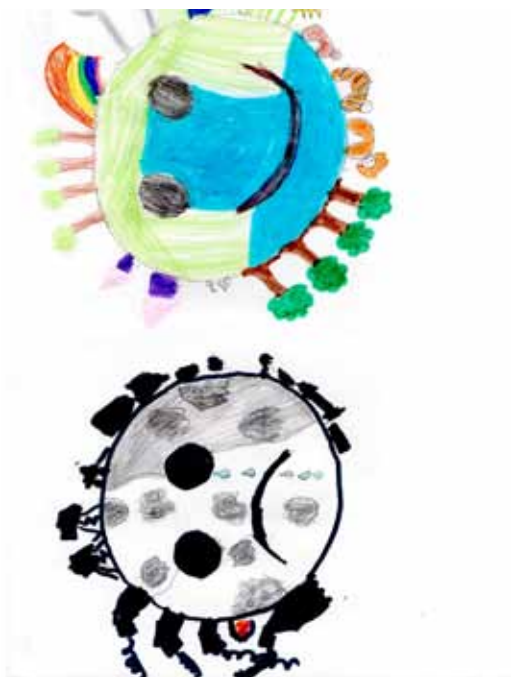
II. hely Gombos Béla

III. hely Komlós Ágota - Kiss Dominik

Különdíj: Bődi Zorka, Simonfi József, Gombár László, Muha Mercédesz, Lajtos Dániel, Nieddu Roberto

*Szalbotné Kovács Mária
szakvezető óvodapedagógus*

Gál Ferenc Egyetem Szarvasi Gyakorló Ált. Iskola és Gyakorlóóvoda

Baksa Blanka Búzavirág csoport.pdf

Csernus Lilána 3.B osztály.pdf

Bartha Nikolett 3.B osztály.pdf

Darida Marcell Szamóca csoport.pdf

Füzi Lilien 1. osztály.pdf

Jancsó Hunor 3.B osztály.pdf

Jankovszky Adél Tulipán csoport.pdf

Jankovszky Vencel György 2. osztály.pdf

Kovács Mira Szamóca csoport.pdf

Krecsmarik Roberta 2. osztály.pdf

Lestyan-Goda Sára 3. osztály.pdf

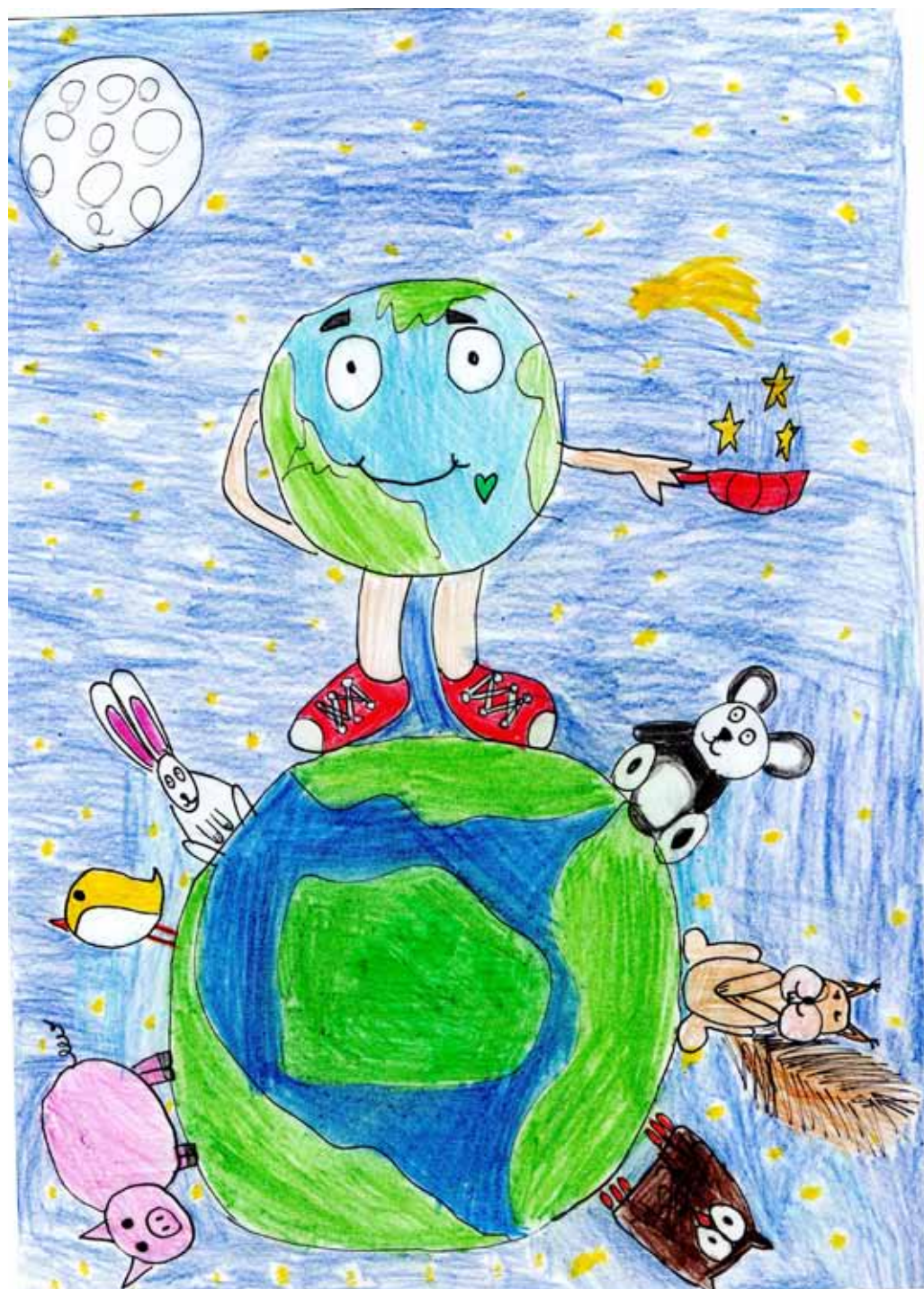
Kunstár Gellért 4. osztály.pdf

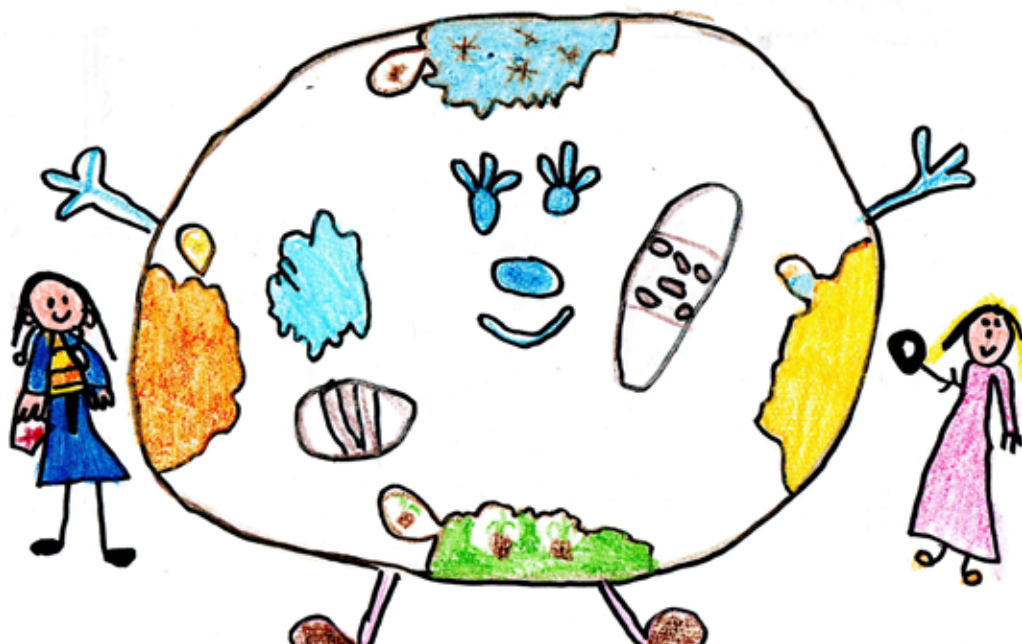
Magyar Maja 1. osztály.pdf

Nieddu Azzurra 1. osztály.pdf

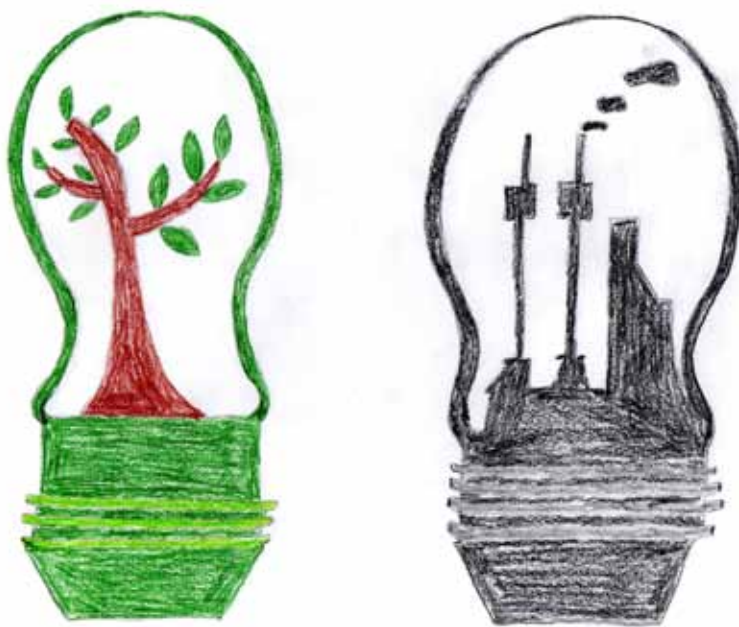
Palyov Lara 4. osztály.pdf

Prievera Hanna Szamóca csoport.pdf

Prjevara Hanna 3.B osztály.pdf

Révész Ábel 2. osztály.pdf

Stafira Liza 3.A osztály.pdf

Trabach Szonja Szamóca csoport.pdf

Valach Fruzsina Panda csoport.pdf

Urbancsok Kata 4. osztály.pdf

TARTALOM

KOZMA GÁBOR

A NEVELÉS ÉS KÖRNYEZETE –

AZ ENERGETIKA PEDAGÓGIAI KULTÚRÁJA 7

BÍRÓ GYULA – SARUSI ETELKA

FENNTARTHATÓSÁG

ÉS KÖRNYEZETPEDAGÓGIA... 12

SZALBOTNÉ KOVÁCS MÁRIA

„TE IS A ZÖLD BOLYGÓ ŐRZŐJE VAGY!” 49

